

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra praktické teologie

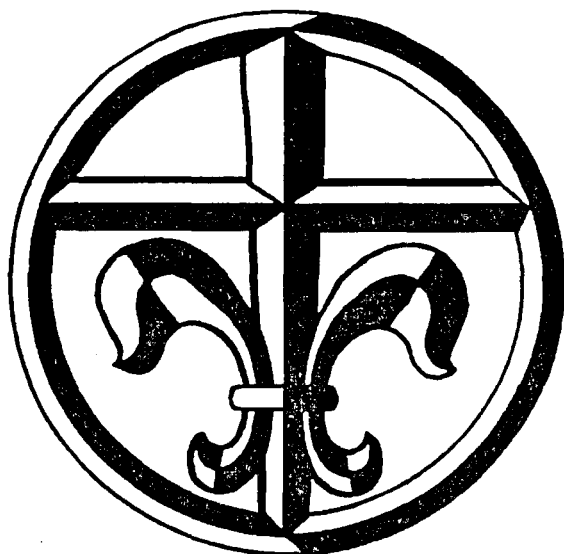
Diplomová práce

**VYUŽITÍ SKAUTSKÉ VÝCHOVY
V PASTORACI DĚTÍ A MLÁDEŽE
- ZEJMÉNA VE FARNOSTI**

Vedoucí práce: Dr. Ing. Alois Křišťan, Th.D.

Autor práce: Štěpánka Dragounová
Studijní obor: Pastoračně sociální asistent

2006

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

.....*Dragomíra Gáborčíková*.....

**Děkuji vedoucímu diplomové práce dr. ing. Aloisi Křišťanovi, Th. D.
za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.**

OBSAH

ÚVOD	6
1 PASTORACE DĚTÍ A MLÁDEŽE.....	8
1.1 PASTORACE	8
1.2 VĚKOVÉ VYMEZENÍ	9
1.3 PASTORACE DĚTÍ	11
1.3.1 <i>Subjekty v pastorační děti</i>	12
1.3.1.1 Rodina.....	12
1.3.1.2 Mateřská škola a škola.....	13
1.3.1.3 Církevní práce s dětmi.....	13
1.3.2 <i>Křesťanská výchova dětí předškolního věku a školního věku</i>	14
1.4 PASTORACE MLÁDEŽE	15
1.4.1 <i>Cesty k poznávání mladých lidí</i>	15
1.4.2 <i>Chápání pastorační mládeže v církvi</i>	16
1.4.3 <i>Církevní subjekty pracující s mládeží v České republice</i>	20
1.4.3.1 Sekce pro mládež České biskupské konference	20
1.4.3.2 Diecézní centrum pro mládež (DCM)	21
1.4.3.3 Další subjekty v pastorační mládeže	21
2 ORGANIZACE JUNÁK – SVAZ SKAUTŮ A SKAUTEK ČR.....	22
2.1 ZÁKLADNÍ INFORMACE O SKAUTSKÉM HNUTÍ	22
2.2 POSLÁNÍ A CÍLE SKAUTSKÉHO HNUTÍ.....	23
2.3 MYŠLENKOVÉ ZÁKLADY SKAUTINGU	24
2.3.1 <i>Principy skautingu</i>	24
2.3.2 <i>Skautský zákon, slib, heslo, denní příkaz</i>	25
2.4 DUCHOVNÍ ROZMĚR SKAUTINGU	27
2.5 SKAUTSKÁ VÝCHOVA	31
2.6 METODY SKAUTSKÉ VÝCHOVY	34
2.7 METODIKA SKAUTSKÉ VÝCHOVY.....	35
2.7.1 <i>Družinový systém</i>	35
2.7.2 <i>Výchova dětí navzájem</i>	35
2.7.3 <i>Učení činností a práce s hrou</i>	36
2.7.4 <i>Pobyt v přírodě</i>	36
2.8 SKAUTSKÝ ODDÍL	37
2.8.1 <i>Skautský vůdce</i>	37
2.8.2 <i>Vedení oddílu</i>	39
2.8.3 <i>Program skautského oddílu</i>	40
3 PASTORACE DĚTÍ A MLÁDEŽE VE FARNOSTI POMOCÍ SKAUTSKÉ VÝCHOVY	43
3.1 FARNOST	43
3.1.1 <i>Základní funkce farnosti</i>	43
3.1.2 <i>Působení kněze a laiků ve farnosti</i>	44
3.1.3 <i>Cesty farní pastorační</i>	46
3.2 SPOLEČENSTVÍ DĚTÍ A MLÁDEŽE.....	48
3.2.1 <i>Funkce společenství</i>	48
3.2.2 <i>Funkce společenství pro mladé lidi</i>	49
3.2.3 <i>Duchovní vedení</i>	50
3.2.3.1 <i>Duchovní vedení dětí</i>	50

3.2.3.2	Duchovní vedení mládeže	51
3.2.3.3	Úloha animátora v pastorační děti a mládeže.....	51
3.2.3.4	Úloha kněze v pastorační děti a mládeže	52
3.2.4	<i>Praktické působení společenství mládeže</i>	53
3.3	KONKRÉTNÍ NÁVRHY PRO PRAXI PASTORACE DĚTÍ A MLÁDEŽE	55
3.4	SKAUTING JAKO SUBJEKT PASTORACE DĚTÍ A MLÁDEŽE	58
3.4.1	<i>Srovnání skautské výchovy s „ideálním“ pojetím pastorační děti a mládeže</i>	60
3.4.2	<i>Spolupráce skautské organizace s dalšími církevními subjekty pracujícími s dětmi a mládeží v České republice</i>	66
3.5	ČINNOST SKAUTSKÝCH ODDÍLŮ S ROZŠÍŘENOU KŘEŠŤANSKOU VÝCHOVOU V PRAXI	67
ZÁVĚR		74
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY		76
SEZNAM PŘÍLOH		81
ABSTRAKT		92

ÚVOD

Skautská výchova ovlivnila celý můj život. Od svých 14 let jsem členkou neziskové organizace Junák – svaz skautů a skautek ČR, již 6 let jsem vedoucí dívčího skautského oddílu v Českých Budějovicích. Právě pro tuto svou činnost, která naplňuje můj život stejně jako víra v Boha, jsem si zvolila téma diplomové práce Využití skautské výchovy v pastoraci dětí a mládeže – zejména v římskokatolické farnosti.

Skauting je otevřený výchovný systém, schopný přijímat nové podněty, které přináší doba i vývoj. Dalo by se říci, že skauting učí světlušky (děvčata do 11 let), vlčata (chlapce do 11 let), skautky a skauty být „děvčaty a chlapci do nepohody“, kteří umí samostatně myslet, jednat a pomáhat. Ve spojení s křesťanskými myšlenkami je dobrým výchovným systémem, který může oslovit mnoho dětí a mladých lidí.

Skauting je cesta životem, životní styl. Myšlenkové základy, na kterých skauting stojí jsou založeny na 3 povinnostech – povinnost k Bohu, povinnost k ostatním a povinnost k sobě. V této práci si kladu za cíl dokázat, že skautská výchova v sobě nese jisté prvky křesťanské výchovy a tedy může být využita v pastoraci dětí a mládeže v římskokatolické farnosti. V této práci se budu snažit nastínit, jak skauting může doplňovat i vytvářet společenství ve farnosti v České republice díky své propracované metodice a myšlenkovým základům.

Domnívám se, že současné pastorační přístupy římskokatolické církve by mohly využít činnosti skautské organizace různým způsobem. Skautský oddíl může přímo plnit funkci společenství ve farnosti nebo může s farností jen spolupracovat a tím jí pomáhat. Dále může skautská organizace spolupracovat s dalšími církevními subjekty.

V této práci jsem se snažila využít všechnu dostupnou českou literaturu z oblasti pastorace, pastorace mládeže, katecheze dětí a pastorace ve farnosti. Čerpala jsem zejména z odborných monografií a příspěvků do odborných sborníků. Ke skautské problematice jsem využila sborníky, které vycházejí v edici Vůdcovská zkouška. Dále jsem čerpala z monografií, které vydávají skautská nakladatelství TDC a Ekumenická lesní škola a díla jsou od uznávaných skautských odborníků. Pro získání informací o praktickém působení skautských oddílů ve farnostech jsem zvolila metodu rozhovoru a pozorování.

Práce je strukturována do 3 kapitol, každá obsahuje více podkapitol.

První kapitola se zabývá pastorem dětí a mládeže – vysvětluje základní pojmy a poukazuje na to, jak by měla vypadat a vypadá dle odborníků v pastorační práci dětí a mládeže v římskokatolické církvi. Dále se v této kapitole stručně věnují možným církevním subjektům, které pracují s dětmi a mládeží.

Druhá kapitola je věnována základním informacím o skautské organizaci. V ní zdůrazňují zejména myšlenkové základy skautského hnutí, na kterých je postaven celý skautský výchovný systém. Dále zde čtenář nalezne informace, jakým způsobem funguje skautský oddíl a jaké výchovné metody ke své činnosti využívá.

Ve třetí kapitole se nejdříve věnují vysvětlení pojmů farnost a společenství ve farnosti. Dále poukazují na možné praktické působení společenství ve farnosti dle odborníků v pastorační práci mládeže. Pomocí srovnání diakonického pojetí pastorační práce mládeže a „ideologického“ pojetí skautské výchovy se v další podkapitole snažím dokázat, že skautská organizace může být jedním z církevních subjektů působících v pastorační práci dětí a mládeže v České republice. Na závěr uvádím příklady z praktické činnosti skautských oddílů s rozšířenou křesťanskou duchovní výchovou.

1 Pastorace dětí a mládeže

1.1 Pastorace

Pro potřeby této práce si nejdříve musíme uvědomit, co v římskokatolické církvi rozumíme pod pojmem „pastorace“.

Jedním z teologických názorů je, že pastorace je působení církve z inspirace evangelia jak interní – tím je rozuměna pastorace věřících v užším slova smyslu, tak externí – tím je míněna jak péče o obecné blaho, tak péče o ty, kdo stojí na okraji církve. Pastorace znamená zabývání se lidmi v konkrétních životních podmínkách, tedy v určité zemi, v určité dějinné situaci, v určitém historickém a kulturním kontextu.¹

Pastorální teolog A. Opatrný se domnívá, že posláním pastorace je řešit konkrétní problémy konkrétních lidí ve světle a síle evangelia. V pastoraci se má tedy uplatnit myšlenka, kterou čteme na začátku konstituce 2. Vatikánského koncilu *Gaudium et spes*: „Radost a naděje, smutek i úzkost lidé dnešní doby, zvláště trpících a chudých, je radostí i nadějí, smutkem i úzkostí učedníků Kristových...“

Pastorace tedy musí znát:

- problémy a očekávání lidí;
- odpověď evangelia;
- směr cesty, po níž máme lidi doprovázet;
- metody, kterými realizuje své úkoly.²

V pastoraci hrají základní roli vztahy a komunikace. Pastorace vychází z interpretací, které o sobě podávají jednotliví lidé a tyto interpretace jsou branou k pastoračnímu jednání.³

Jádro pastorace tvoří proměna člověka, jež umožňuje život s Bohem. Přináší osobní i komunitní odpovědi víry, které rozvíjí celý jeho život a doprovází veškeré rozhodování člověka.⁴

Pastorace je základní a nejvlastnější činností církve. Uskutečňuje tři základní funkce života církve:

¹ OPATRNÝ, A. *Pastorace v postmoderní společnosti*, s.9.

² Tamtéž

³ Srov. AMBROS, P. *Teologicky milovat církev*, s.75-78.

⁴ Tamtéž, s.83.

- prorocká a učitelská funkce církve zahrnuje veškeré hlásání slova v jeho rozmanitých podobách;
- liturgická funkce obsahuje veškeré kultické slavení církve v jejím úplném paschálním chápání;
- charitativní funkce se uskutečňuje plností lásky;
- vytváření společenství, které obsahuje sociální rozměr křesťanské novosti včetně zásad organizace a vedení církve.⁵

Cestu konkretizace v pastorační praxi ukazuje především řada dokumentů 2. vatikánského koncilu, které je možné a potřebné uvádět do života jednotlivce, rodiny, společenství, farnosti i diecéze. Prostředkem k tomu je:

- Písmo jako základ dialogu s Bohem. Boží slovo, chápané také jako osobní oslovení, vede k osobní odpovědi Bohu, který k člověku mluví;
- modlitba jako místo dialogu s Bohem;
- společenství jako místo dialogu s Bohem v církvi;
- dialog jako metoda přístupu k různosti v církvi i ve světě. Právě z rozmanitosti obdarování Duchem svatým, z různosti povah, zkušeností a osobní zralosti jednotlivých křesťanů a z různosti kultur, v nichž se křesťanství realizuje, vyplývá „různost stejných lidí“. Tím, že uvěřili v Krista a žijí v jeho církvi, jsou „stejní“, tím, že svou víru chápou, prožívají a realizují osobně, jsou „různí“.⁶

1.2 Věkové vymezení

Vymezení věkových skupin, kterým se tato práce věnuje, není ustáleno a liší se ve vědních oborech, ve společenské i výchovné praxi.

Nejčastěji užívané dělení věku (=věková periodizace) sledovaných skupin je:

- starší předškolní věk, 3-6 let;
- mladší školní věk, 6-11 let;
- střední školní věk, 12-15 let;
- starší školní věk, 15-18 let;
- raný věk dospělosti, 16-25 let.⁷

⁵ Tamtéž, s. 42.

⁶ Srov. OPATRŇY, A. *Pastorace v postmoderní společnosti*, s. 31 - 32.

⁷ JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*, s. 406.

Nejširší *definici dítěte* poskytuje Úmluva o právech dítěte (OSN, New York, 20.11.1989), která jím rozumí každou lidskou bytost mladší 18 let, pokud podle právního řádu konkrétní země nedosahuje zletilosti dříve.⁸

Dětství je dle sociologického slovníku první úsek soc. vývoje člověka počínající narozením a ukončený podle tradičního pojetí v sedmém roce života. Biologicky končí dětství pubertou, sociálně možností vlastního odpovědného života. Ve všech kulturách je dětství období domácí výchovy, primární socializace, kdy jsou dítěti zprostředkovány normy, hodnoty, jazyk, vzorce chování a základní dovednosti.⁹

Mladí lidé ve věku od 15 do 25 let (případně 26) se podle běžného chápání a dokumentů mezinárodních organizací pokládají za *mládež*. Bílá kniha o mládeži Evropské komise (2001) do pojmu mládež zahrnuje rovněž mladé dospělé (18-25 let).¹⁰

Mládí dle sociologického slovníku je fáze životního cyklu mezi dětstvím a dospělostí charakterizovaná dokončováním fyzických změn organismu započatých v pubertě, přípravou na převzetí rolí dospělého, odpoutáním od primární rodiny, hledáním nové hodnotové orientace, hledáním nových autorit a konkrétnější přípravou na budoucí povolání.¹¹

Sekce pro mládež České biskupské konference rozumí pod pojmem mládež člověka ve věku od 14 do 30 let. Rozčleňuje dále mládež do podskupin, které jsou důležité pro chápání mladého člověka v římskokatolické církvi. Např. podle:

- náboženského prostředí: od nábožensky tradičních až po misijní oblasti; z farnosti venkovských i velkoměstských; lidé, kteří se nezapojují do farních struktur;
- vzdělání: mládež od základního až po vysokoškolské vzdělání, lidé se základním i vyšším náboženským vzděláním, ale také bez základních náboženských vědomostí;
- věku: mladší mládež, starší mládež, mladí dospělí;
- stavu: svobodní, mladí manželé, mladí lidé zasvěceného života;
- typu pastorační služby, kterou vyžadují od duchovních či od církevních institucí: od lhostejnosti až po požadavek soustavného duchovního doprovázení;
- toho, čím jsou sami schopni přispět k vytváření Božího lidu (tj. nejčastěji farní obce): od aktivních přes konzumenty až po lhostejné;

⁸ HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*, s. 22.

⁹ JANDOUREK, s. 59.

¹⁰ HOFBAUER, s. 22.

¹¹ JANDOUREK, s. 160.

- způsobu, jakým se stavějí ke křesťanství a k církvi: věřící praktikující, nepraktikující, hledající a sympatizující, nevěřící.¹²

Společným pojmem je *mladá generace*, podle obecně přijímaného pojetí dle sociologického slovníku: „velká, sociálně diferencovaná skupina osob, jež jsou spojeny dobově podmíněným stylem myšlení a jednání a prožívají podstatná období své socializace ve shodných historických a kulturních podmínkách“.¹³

1.3 Pastorační děť

Nejdříve se pokusím vysvětlit „náplň“ pastorační děť v římskokatolické církvi.

Pokud se chceme zabývat pastorační děť, setkáme se v odborné literatuře zejména s pojmem náboženská výchova. Pro tuto práci je to termín velmi významný, protože skautská organizace je principiálně výchovnou organizací viz kap.2.

Výchova je procesem záměrného působení a cílevědomého vytváření a ovlivňování podmínek umožňujících optimální rozvoj každého jedince v souladu s individuálními dispozicemi a stimulujícími jeho vlastní snahu stát se autentickou, vnitřně integrovanou a socializovanou osobností.¹⁴

Při **náboženské výchově** jde zejména o setkávání: Setkávání mezi Bohem a člověkem, člověkem a člověkem, člověkem a duševním světem, který sám vytvořil, člověkem a přírodou, člověkem a světem předmětů. Křesťanská výchova ve víře se snaží vytvořit osobní vztah a uvést člověka do vztahu, do společenství, v životní jednotě s Kristem. Cílem nábožensko-výchovných postupů je dospělé utváření vlastního života.¹⁵

Každá výchova, i náboženská, je pozitivní, jestliže její cíl stojí na bázi základních hodnot jako je svoboda, dospělost a samostatné rozhodování mladého člověka. Přivedení k víře a uvedení do víry musí být nabídkou, která vyžaduje později svobodný souhlas. Náboženská výchova jako pozvání k víře dosahuje svého předběžného ukončení tam, kde je vychovávaný schopen sám potvrdit, k čemu byl v náboženské výchově veden.¹⁶

Každá náboženská výchova by se měla dle L. Muchové snažit o zcitlivění dítěte pro některou oblast z jeho prožívání a o její interpretaci. Výchozím bodem náboženské výchovy

¹² PRACOVNÍ SKUPINA SEKCE PRO MLÁDEŽE ČBK. *Pastorační plán Sekce pro mládež ČBK*, s. 19.

¹³ HOFBAUER, s. 22.

¹⁴ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*, s. 257.

¹⁵ Srov. MUCHOVÁ, L. *Úvod do náboženské pedagogiky*, s. 22 - 23.

¹⁶ Srov. tamtéž, s. 31, 39.

se musí stát vždy určitá lidská zkušenost. Vedle vytváření prostoru pro vlastní zkušenost dítěte je druhým výchozím bodem náboženské výchovy zkušenosti jiných lidí, jak jsou uvedeny ve svědectví života z víry. Tak ve zkušenosti třeba biblických postav, světců, velkých postav současnosti, se může člověku otevřít nový pohled na jeho vlastní život.¹⁷

1.3.1 Subjekty v pastorační děti

Dítě nábožensky ovlivňuje v první řadě rodina. Dále můžeme hovořit o dalších nositelích křesťanské socializace jako je mateřská škola, škola a církevní práce s dětmi - katecheze ve farnosti. Kromě toho působí na náboženskou socializaci: hromadné sdělovací prostředky, politické strany, veřejné mínění, reklamy, literatura pro mládež apod.¹⁸

Věnujme se tedy podrobněji některým nositelům křesťanské socializace, které jsou důležité pro zaměření této práce.

1.3.1.1 Rodina

Rodina je často nazývána „církví v malém“ neboli „ecclesia domestica - domácí církev“ a svým způsobem je živým obrazem a zpřítomněním církve v čase. Rodina je prvním výchovným společenstvím. Výchovný úkol křesťanské rodiny má proto v celkové pastorační významné místo. Rodiče mají právo na svobodnou volbu výchovy, která odpovídá jejich náboženskému vyznání. Povinností církve a státu je všemožně pomáhat rodinám při plnění jejich výchovných úkolů.¹⁹

Bernhard Grom vyzdvihuje z nábožensko-pedagogicko-psychologického hlediska tři zkušenosti, kterými může rodina přispět k založení zralé religiozity zakotvené v prožitku:

- Základní důvěra a pocit vlastní hodnoty, které se mohou pozvolna vyvinout ve zkušenost: Bůh mě vidí kladně, přijímá mě, jsem pro něho důležitý.
- Pozitivní postoj k životu a radost ze života, ochota vidět v životě něco velkého a dobrého. Tak může být dítě časem schopno děkovat svému Tvůrci a chválit ho, milovat Boha a ctít ho.
- Pozitivní cítění (solidarita, láska k bližním), které se nevztahuje pouze na schéma služba – protislužba, ale v Boží bezpodmínečné lásce se může stát příkladem smyslu pro spravedlnost, nezištné ochoty pomoci, solidarity se světem aj.

¹⁷ Tamtéž, s. 48.

¹⁸ Srov. tamtéž, s. 57.

¹⁹ MUCHOVÁ, L., PECHOVÁ, H. *Na cestě k člověku*, s. 13.

Bezpodmínečným předpokladem úspěchu je atmosféra náklonnosti a schopnost rozhovoru v rodině.²⁰

1.3.1.2 Mateřská škola a škola

Mateřské školy a školy by měli dle Muchové dítěti dát šanci získat náboženskou zkušenost, zážitek a poznat symboly víry. Dítě by mělo být konfrontováno s morálními představami křesťanství a to hlavně děti, u kterých vznikl v rodině náboženský socializační deficit. Děti mají mít možnost přístupu k náboženství i tehdy, jestliže se jejich rodiče od církve distancují jakýmkoliv způsobem.²¹

1.3.1.3 Církevní práce s dětmi

Účinnost náboženské socializace je v současné společnosti dle Muchové omezována ztíženými podmínkami, jako je ústup rodiny do privátní sféry, celodenní školní vytížení dětí, nepřehledně velké farnosti, výpadek různých sociálních vrstev.²²

V souvislosti s činností školy a církve je potřebné se zmínit o **vyučování náboženství a farní katechezi**. Zejména ve školním věku dítěte je výuka náboženství považována za nejlepší seznámení se s církví.

Podstatný rozdíl mezi výukou náboženství ve škole a katechezí ve farnosti spočívá v tom, že výuka náboženství se obrací pouze na žáky, zatímco farní katecheze si klade za cíl obracet se na lidi všech věkových kategorií.

Výuka náboženství ve škole nabízí jedinečnou možnost zůstat v kontaktu se vzdálenými mladými lidmi. Může pomoci především věřícím žákům, aby se vědomě rozhodli pro svou víru. Hledajícím nebo víru popírajícím žákům nabízí možnost poznat odpovědi církve na jejich otázky a důkladně si je rozebrat. Výuka náboženství by se měla stát dle názoru Muchové a Pachové mezičlánkem mezi náboženským světem a uzavřeným církevním společenstvím.

²⁰ MUCHOVÁ, L. *Úvod do náboženské pedagogiky*, s. 58.

²¹ Tamtéž, s. 60.

²² Tamtéž, s. 61.

Farní katecheze by se neměla dle názoru výše zmíněných autorek neuspokojovat pouze s uvedením do života s církví a s „nacvičováním“ určitých způsobů víry a chování, nýbrž by měla nabídnout pomoc při sebenalezení a rozvíjení osobnosti mladého křesťana.²³

Církev pracuje s dětmi i v mimoškolní oblasti, což se snažím dosvědčit i v zaměření této práce. Dle názoru L. Muchové se normy, které se vytvářejí v mládežnických oddílech a skupinách, ovlivňují často mladého člověka hlouběji než oficiální vzdělávací příkazy v církvi nebo ve škole.²⁴

1.3.2 Křesťanská výchova dětí předškolního věku a školního věku

Jak by měla vypadat náboženská výchova dětí předškolního věku podle náboženských pedagožek Muchové a Pechové a náboženská výchova dětí školního věku podle Katechetických směrnic České biskupské konference?

O vysvětlení zda je možné naplňovat tento ideál křesťanské výchovy v praxi homogenních skautských oddílů, se pokusím v kapitolách 3.4 a 3.5.

Cílem křesťanské výchovy je, aby se dítě učilo milovat Boha celou bytostí, čerpalo u něj lásku a sílu a vytvářelo si velkodušný vztah nejen k Bohu, ale i k lidem. Tuto velkou lásku by mělo dítě tušit a poznávat u svých rodičů. Všechno poznání má směřovat k dokonalejší lásce k Bohu. Veškeré náboženské aktivity předškolních dětí by právě tento cíl měly sledovat a zaměřovat se na něj prostřednictvím modlitby, návštěvy bohoslužeb, čtení z Písma. Též prostřednictvím křesťanských zvyků a slavností má být upevňována láska, vztahy mezi člověkem a Bohem a mezi lidmi navzájem. Proto je třeba děti už od malička uvádět do společenství církve, do modlitby a liturgie. U dětí této věkové skupiny má velký význam vytvoření návyku k pravidelnosti a vytrvalosti.²⁵

Příchodem dítěte do školy končí období hry jako jediného zaměstnání. Postupně se v něm rozvíjejí rozumové schopnosti, které se uplatňují při školním vyučování. Dítě školního věku hledá vysvětlení náboženského života dospělých. Proto pro formování náboženského života dítěte je i v tomto období velmi důležitá rodina, kde vedle poučení vychovávají rodiče především svým příkladem křesťanského života.

²³ Srov. MUCHOVÁ, L., PECHOVÁ, H. *Na cestě k člověku*, s. 32 - 34.

²⁴ MUCHOVÁ, L., s. 61.

²⁵ MUCHOVÁ, L., PECHOVÁ, H., s. 24.

Od počátku školní docházky probíhá pravidelná katecheze podle osnov, které schvaluje biskupská konference. Pokud je náboženská výchova součástí osnov, schválených MŠMT ČR je třeba dodržovat rovněž ustanovení tohoto orgánu.²⁶

1.4 Pastorec mládeže

1.4.1 Cesty k poznávání mladých lidí

Základní podmínkou při procesu poznávání mladých lidí je naslouchání, skrze které poznáváme jejich život, jejich city, jejich nejvnitřnější touhy. Mladé lidi je nutné poznávat z osobní zkušenosti s nimi.²⁷

Teolog J. Balík se ve své knize *Na cestě s mladými* domnívá, že v mladých lidech lze neustále nacházet mnoho pozitivních tendencí. Za všechny můžeme jmenovat několik základních, které jsou důležité pro uvědomění si, jak bychom mohli využít těchto tendencí pro církevní práci s mladými lidmi:

- touha nalézt odpověď na své otázky;
- hledání sebe sama, smyslu života a zdroje naděje;
- velká touha po samostatnosti;
- otevřenost pro duchovní skutečnosti;
- touha po změně a po nových zkušenostech;
- hledání prožitku posvátna, tajemna a mystiky;
- ochota angažovat se;
- otevřenost pro poznání jiných kultur, národů a náboženství;
- touha po lásce a přátelství;
- potřeba potvrzení sama sebe;
- silné zaujetí pro pravdu;
- sociální citlivost a solidarita;
- dospívající lidé chtějí být upřímní a zároveň chtějí být s lidmi, kteří jsou upřímní.²⁸

²⁶ *Katechetické směrnice České biskupské konference* [online].

²⁷ BALÍK, J. *Na cestě s mladými*, s. 64 - 65.

²⁸ Tamtéž, s. 70.

K poznání mladých lidí nám může také pomoci typologie mládeže Hanse Jurgena Fraase podle vztahu mladých lidí k náboženství:

- nábožensky motivovaní (obyčejně z věřících rodin);
- hledající (zajímají se o náboženství, ale nejsou vyhranění křesťané);
- přizpůsobiví (přizpůsobují se okolí, v němž žijí);
- pro náboženství (církve) „nedosažitelní“, a to jsou:
 - agresivní mladí lidé (orientovaní na „action“);
 - zastánci politických utopií;
 - módní proudy (disko, kavárny, tanec);
 - zapojení do tradičně sekulárních společenských struktur.²⁹

M. Kaplánek ve svém díle *Pastorace mládeže* uvádí, že církev jako instituce vzbuzuje sympatie jen u malého zlomku mládeže. Pro těchto pár procent tzv. „praktikujících křesťanů“ je zážitek společenství tou jistotou, kterou jim církev dává. Pokud ovšem mají tito mladí křesťané vzít záležitost víry a církve za své, musí mít pocit, že nejen k církvi patří, ale také ji **spoluvytvářejí**.³⁰

Slovo „spoluvytvářejí“ je pro potřeby této práce velmi důležité. Ve skautských oddílech patří samostatné působení mladého člověka k základním prostředkům skautské výchovy viz kap. 2.5.

1.4.2 Chápání pastorace mládeže v církvi

Vznik mládeže, jako samostatné sociální skupiny, vedl postupně ke změně vztahu k mládeži také uvnitř církve. Mladí potřebují sice, tak jako dřív, pomoc, ale přitom mají stejná lidská práva jako dospělí a k tomu jsou navíc obdařeni výhodami mládí. Tak chápal výchovu např. sv. **Jan Bosco** (1815-1888). Mladí se pro něj stávají subjektem pastorace. Podobně i význam, který Don Bosco přikládal osobnímu doprovázení a citlivému přístupu ke každému jednotlivci, je dokladem jeho úcty k osobě každého mladého člověka. Další významnou charakteristikou jeho pastorační činnosti byla určitá nízkoprahovost. Přijímal mladé lidi bezpodmínečně, bez předběžných nároků.³¹

Druhý vatikánský koncil přinesl důležitý zvrat v chápání pastorace mládeže. Do té doby se totiž tato témata omezovala většinou na oblast výchovy a katecheze ve školách a

²⁹ Srov. KAPLÁNEK, M. *Pastorace mládeže*, s. 32.

³⁰ Tamtéž

³¹ KAPLÁNEK, M. *Pastorace mládeže*, s. 25.

v mládežnických organizacích. Mladí lidé byli považováno za objekt pastorační; pastorační mládež znamenala tedy především výchovné působení dospělých na mladé lidi. Dekret o apoštolátu laiků pohlíží na mládež už trochu jinak. Mladí nejsou jen pasivním objektem pastorační, ale stávají se jejími aktivními činiteli. Mladí lidé jsou pro pokoncilní teologii subjektem pastorační, a nikoli jejím objektem.³²

V **koncilních dokumentech** se neuvažuje o církvi mimo svět, nýbrž o církvi ve světě. Církev je podle koncilních otců „znamení a nástroj vnitřních spojení s Bohem a jednoty celého lidstva“ (Lumen gentium – věroučná konstituce o církvi kap. 1). A proto je „radost a naděje, smutek a úzkost lidí naší doby“ také „radostí a nadějí, smutkem a úzkostí Kristových učedníků, a není nic opravdu lidského, co by nenašlo v jejich srdci odezvu“ (Gaudium et spes – pastorační konstituce o církvi v dnešním světě kap. 1). Církev si je vědoma, že může přispět rozhodujícím způsobem k záchraně a proměně civilizace tím, že bude vnášet do současného světa evangelium. Pro tento úkol církve se začal používat pojem evangelizace.³³

Rostoucí význam mládeže jakožto společenského subjektu byl vyjádřen v Dekretu o apoštolátu laiků (Apostolicam actuositatem kap. 12).

V poselství papeže Pavla VI. mládeži na závěr 2. vatikánského koncilu je zdůrazněna dokonce zvláštní paralela mezi významem mládeže a církve pro svět. Pavel VI. napsal: „Církev je opravdu mládím světa.“ To znamená, že církev Pavel VI. chápe jako nositelku hodnot, které jsou ve společnosti reprezentovány mládeží – ať už fakticky anebo symbolicky.³⁴

Roku 1985 vyhlásil papež Jan Pavel II. slavení Světového dne mládeže na Květnou neděli. Spolu s tím vybídl biskupy, aby se v ten den scházeli s mladými lidmi své diecéze. Od tohoto roku 1985 se světová setkání mládeže a pravidelná poselství papeže mládeži se staly samozřejmostí. Jednou z důležitých iniciativ spojených se světovými dny jsou světová fóra mládeže.³⁵

Apoštolický list svatého otce Jana Pavla II. mladým celého světa z roku 1985 popisuje jeho pohled na mládí a na mladého člověka současnosti. V podstatě jde o hluboké rozjímání nad biblickým textem o bohatém mladíkovi. List je plný naděje v mladé lidi. Papež věří, že jim Bůh do srdce vložil touhu po velkých věcech, po pravdě a po lásce. Proto jim krok za krokem odhaluje tajemství člověka a ukazuje jim na jeho konečný cíl. Překážky, které

³² Tamtéž, s. 11.

³³ Tamtéž, s. 34.

³⁴ Tamtéž, s. 26.

³⁵ Srov. BALÍK, J. *Na cestě s mladými*, s. 118.

se dnešnímu mladému člověku staví do cesty, pojmenovává a odhaluje jejich záludnost: hřích, útěk od odpovědnosti, mravní nevázanost.³⁶

Jan Pavel II. ve svých dílech učil tomuto způsobu pastorace mládeže:

▪ 1. princip

Středem každého pastoračního projektu musí být osoba Krista. Kristus a církve jsou neoddělitelné prvky a tedy setkání s Kristem znamená i setkání s církví.

▪ 2. princip

Objev života jako povolání. Život je třeba prožívat jako dar a jako odpovědnost před Bohem, od něhož pochází. Úkolem vychovatelů je dle Jana Pavla II. nechat vyrůst v mladých lidech tuto schopnost povolání jako darování sebe.

▪ 3. princip

Uplatnění každého mladého člověka. Pastorační láska se vyznačuje vírou a nadějí. Jan Pavel II. ve svých dokumentech věří ve schopnost dobra, které je v člověku ukryto. Bývalý papež věděl, že mladí potřebují doprovázení a očekávají od církve pravdu, jistotu, a ne pochybnosti.

▪ 4. princip

Význam mládí v životě člověka. Jan Pavel II. zdůrazňuje, že mládí není jen nízký věk, ale čas, který mladým lidem dává Boží prozřetelnost jako úkol, aby mohli hledat „to základní“.³⁷

Ozvěna událostí roku 1985 se již velice zřetelně objevuje v dokumentu **Christifideles laici** z roku 1988, kde se v kapitole nazvané Mladí lidé – naděje církve píše: „Mladé nelze chápat pouze jako předmět pastorační péče církve. Fakticky jsou a musí být povzbuzováni k tomu, aby se stali aktivními subjekty, činiteli evangelizace a tvůrci sociální obnovy...“. V roce 1986 je v rámci Papežské rady pro laiky z rozhodnutí papeže ustanovena Sekce pro mládež.³⁸

V 90. letech 20. století se pak ve většině evropských zemí přebudovává systém pastorace mládeže, zdůrazňuje se úloha diecézního biskupa a koordinace hnutí a řeholí. Při biskupských konferencích jsou zakládány národní sekce pro mládež. Pastorační programy pozvolna zapracovávají papežova poselství mládeži do svých plánů.³⁹

³⁶ Srov. tamtéž, s. 145.

³⁷ Srov. tamtéž, s. 138.

³⁸ Tamtéž, s. 140.

³⁹ Srov. tamtéž, s. 141 - 142.

V příloze I. přikládám názvy dalších církevních dokumentů o mládeži.

Nové pochopení úlohy církve ve společnosti a obnovený důraz na společenskou diakonii vedl také k novému vymezení úkolů církevní práce s mládeží. M. Kaplánek ukazuje tuto změnu na **dokumentu Společné synody biskupů Německa Ziele und Aufgaben kirchlicher Jugendarbeit** z roku 1975.

Tento dokument je významný ze dvou hledisek: zavádí velmi široký pojem církevní práce s mládeží a chápe pastorační službu církve společnosti. V první řadě označuje mladé lidi jednoznačně za subjekt pastorační práce a tím tedy předpokládá u mladých lidí zájem o cílevědomé utváření vlastního životního stylu.⁴⁰

Shrnutí nového pojetí mládeže v církvi formulovali biskupové na X. sympoziu biskupů Evropy v roce 2002: „Boží prozřetelnost dnes volá církev v Evropě, aby mladé křesťany nepovažovaly pouze za výseč či za specifický objekt pastorační práce mládeže, ale aby je uznaly a přijaly jako Kristův dar své církvi v celém jejím poslání, aby s ním poznávaly situace a problémy a také s nimi realizovaly své programy a iniciativy. To vyžaduje kvalitativní skok, skutečnou a opravdovou pastorační konverzi. Jde tedy také o to, pomáhat jim při formaci, nalézt způsob naslouchání, dialogu, setkávání se, plánování a plnění vůle Boží.“⁴¹

Mluvíme-li tedy dnes o pastorační mládeže, zahrnujeme do tohoto pojmu dle názoru M. Kapláňka všechny aktivity, kterými se křesťané snaží podílet na realizaci Božího záměru s mladými lidmi v jejich konkrétních životních podmínkách.

Tak se stává pastorační mládeže velmi širokým pracovním polem a pro pastorační teologii obsáhlou výzkumnou oblastí (viz příloha II.- přehled pastorační práce mládeže podle Martina Lechnera), do níž patří vedle výchovy v rámci rodiny a školy také oblast volného času, sociální práce, práce s médii zaměřenými na mládež, poradenství a práce s různými zvláštními skupinami mládeže.⁴²

⁴⁰ Srov. KAPLÁNEK, M. *Pastorační práce mládeže*, s. 36, s. 27-28.

⁴¹ BALÍK, J. *Na cestě s mladými*, s. 142.

⁴² KAPLÁNEK, s. 9.

Dle **diakonického pojetí církevní práce s mládeží** (podle dokumentu „Ziele und Aufgaben kirchlicher Jugendarbeit – cit. dle Kaplánka) chápe církev práci s mládeží jako součást své služby „spolu s mladými lidmi, mezi mladými lidmi a pro mladé lidi.“

Práce s mládeží má být nesobeckou službou církve mládeži. Také adresáti církevní práce s mládeží jsou všichni mladí lidé, nejen věřící. Církev pomáhá mladým realizovat se podle vzoru Ježíše Krista.

Pro církevní práci s mládeží vyplývají podle diakonického pojetí některé priority, které se mohou využít dále pro pastorační praxi:

- poskytnout mladým lidem prostor (nejen prostor jako místo, ale také sociální prostor);
- učit žít ve společenství;
- učit prožívat spoluzodpovědnost za společnost;
- budovat osobní vztahy;
- budovat identitu a odolnost vůči vlivům;
- spoluúčast mladých na vytváření programů.⁴³

1.4.3 Církevní subjekty pracující s mládeží v České republice

1.4.3.1 Sekce pro mládež České biskupské konference

Balík uvádí, že Sekce je základním nástrojem církve v pastoraci mládeže a plní důležitou formační, komunikační, koordinační, studijní a informační funkci. Jejím posláním je starost o všechnu mládež, věřící i nevěřící.⁴⁴

Sekce působí v rámci České biskupské konference (dále jen ČBK) a spolupracuje s dalšími církevními subjekty. Pozorně se snaží zkoumat situaci mladých lidí a zajišťovat zpětnou vazbu směrem k biskupům. Přináší biskupům podněty a návrhy, které jsou hlasem mladých, ale i hlasem kompetentních pracovníků v dané oblasti. Přijímá a naplňuje základní linie pastorace mládeže schválené ČBK; Sekce je z tohoto hlediska zároveň výkonným orgánem ČBK.⁴⁵

⁴³ Srov. tamtéž, s. 39-40.

⁴⁴ BALÍK, s. 157.

⁴⁵ Srov. tamtéž.

Základní směrnici pro pastorační mládeže na celostátní a diecézní úrovni je dokument z schválený v roce 1990, a na něj navazující Statut Sekce pro mládež ČBK, schválený na zasedání v roce 1993.⁴⁶

1.4.3.2 Diecézní centrum pro mládež (DCM)

Dle Balíka fungují následujícím způsobem:

DCM je biskupem pověřeno pastorační mládeže v rámci diecéze. Je nástrojem vzájemné komunikace mladých lidí a biskupa. K základním a neopominutelným úkolům DCM patří formace animátorů, podpora základních společenství mládeže, vytváření platformy pro spolupráci všech subjektů, které se v diecézi zapojují do pastorační mládeže, a zajišťování informačního servisu. Tato služba mladým počítá se sítí spolupracovníků.⁴⁷

1.4.3.3 Další subjekty v pastorační mládeže

V pastorační mládeže již tradičně působí nejrůznější iniciativy podle své povahy a spirituality. Jedná se o farní společenství, salesiánská centra pro práci s mládeží, vysokoškolská katolická hnutí, církevní školy, katechety, osobitou práci jednotlivých řeholních rodin a církevních hnutí, aktivity občanských sdružení fungujících na křesťanských základech např. Orel, homogenní skautské oddíly atd.

Diecézní pastorační mládeže by měla dle Balíka určovat základní směr církve v pastorační mládeže a zároveň nepřehlížet rozmanité metody a spirituality.⁴⁸

Podle literárních zdrojů, ze kterých čerpám, by tedy diecézní pastorační mládeže v ČR měla počítat s pestrostí nabídky mládeži a spolupracovat s dalšími subjekty v pastorační mládeže.

Spolupracuje tedy ve skutečnosti diecézní centrum mládež s homogenními skautskými oddíly? Viz kap. 3.5.

⁴⁶ Srov. PRACOVNÍ SKUPINA SEKCE PRO MLÁDEŽE ČBK, s. 21.

⁴⁷ BALÍK, s. 65.

⁴⁸ Srov. tamtéž, s. 168.

2 Organizace Junák – svaz skautů a skautek ČR

V římskokatolické církvi nejvíce v jednotlivých farnostech působí homogenní skautské oddíly – dle skautské terminologie oddíly s rozšířenou křesťanskou výchovou.

V této kapitole chci čtenáře seznámit se skautskou organizací jako s občanským sdružením, které podle mého názoru můžeme řadit díky svým rozpracovaným a používaným myšlenkovým základům k dalším církevním subjektům pastorače dětí a mládeže.

2.1 Základní informace o skautském hnutí

Dle Stanov Junáka:

Junák – svaz skautů a skautek ČR je dobrovolné, nezávislé a nepolitické občanské sdružení ve smyslu zákona č. 83/1990 Sb. sdružující své členy bez rozdílu národnosti, náboženského vyznání, politického přesvědčení a rasy nebo jiných rozdílů.

Základním symbolem Junáka, požívajícím zákonné ochrany, je lilie s hlavou chodského psa ve štítu na trojlístku.⁴⁹

Členem Junáka se může stát každý, kdo pobývá na území České republiky v souladu se zákonem a souhlasí s posláním, principy a výchovnou metodou skautského hnutí.⁵⁰

Členové Junáka jsou:

- vlčata, světlušky – označení organizace pro členy - chlapce a dívky ve věku 7 – 11 let; skauti, skautky – označení organizace pro členy - chlapce a dívky ve věku 11 – 15 let; roveři, rangers – označení organizace pro členy - chlapce a dívky po 15 roce věku;⁵¹
- činovníci, tj. dospělí členové Junáka, kteří působí ve vedení výchovných jednotek nebo vykonávají funkci, do níž byli zvoleni nebo jmenováni;
- ostatní dospělí podporující hnutí (old skauti a čestní členové - jednotlivě).⁵²

V roce 2004 bylo členy Junáka celkem 33 563 mladých lidí, z toho 18 622 chlapců a 14 941 dívek. V roce 2004 bylo registrováno na 1 776 dětských oddílů, působících ve všech krajích České republiky. Na činnosti Junáka se v tomtéž roce podílelo 14 684 dospělých.⁵³

⁴⁹ Stanovy Junáka, s. 1. [online].

⁵⁰ Tamtéž, s. 2.

⁵¹ Srov. BŘICHÁČEK, V., a kol. *Skautskou stezkou*, s. 26.

⁵² Srov. *Stanovy Junáka*, s. 3. [online].

⁵³ *Výroční zpráva 2004*, s. 5 - 7.

Každý člen Junáka má tato práva:

- podílet se na činnosti Junáka;
- nosit skautský kroj a užívat skautské symboly; - obrazová dokumentace viz příloha III.
- být informován o všech závažných skutečnostech, souvisejících s činností Junáka;
- získávat skautskou kvalifikaci podle svých schopností;
- podávat návrhy, připomínky, stížnosti. ⁵⁴

Pro pochopení fungování organizace Junák – svaz skautů a skautek je také důležitá základní znalost její historie – zejména seznámení se se základními myšlenkami zakladatelů a jejich motivy pro založení skautského hnutí.

Český skauting zejména vychází z myšlenek zakladatele světového skautingu britského generála **Roberta Stephensona Smytha Baden-Powella** (1857 – 1941) a zakladatele českého skautingu **Antonína Benjamína Svojsíka** (1876 – 1938). Stručná historie skautingu a obrazová dokumentace viz příloha IV.

2.2 Poslání a cíle skautského hnutí

Posláním skautského hnutí je přispět k vývoji mladých lidí, aby rozvíjeli své tělesné, rozumové, sociální a duchovní schopnosti. Skauting chce přispět k výchově mladých lidí prostřednictvím hodnotového systému, založeného na skautském slibu a zákonu, pomáhat jim vytvářet lepší svět, kde naleznou uspokojení jako jednotlivci a budou hrát konstruktivní roli ve společnosti. ⁵⁵

Zdůrazňuje se výchovný charakter hnutí, které se snaží o všestranný a úplný rozvoj lidských možností. Skauting je ale jen jedním z mnoha faktorů, které přispívají k rozvoji mladých lidí. Nechce nahrazovat rodinu, školu, náboženské ani jiné sociální instituce, má jen doplnit výchovný účinek těchto institucí. ⁵⁶

Stanovením postupných **cílů** reaguje skauting jak ve světě, tak v konkrétní zemi na situaci společnosti. Snaží se co nejlépe rozvíjet své univerzální poslání.

⁵⁴ Tamtéž

⁵⁵ Tamtéž

⁵⁶ Srov. BŘICHÁČEK, V. *Skautský oddíl – I.*, s. 19.

V české situaci tyto cíle stručně vyjadřuje *Charta českého skautingu na počátku 21. století*, schválená na Valném sněmu (volební organizační jednotka) v roce 2005. Tímto dokumentem jsou položeny nové možnosti cesty současného českého skautingu.

Dle *Charty českého skautingu* chce být Junák – svaz skautů a skautek ČR

- chce být organizací s pevnými hodnotovými základy na straně jedné, a s moderními, přitažlivými formami a prostředky na straně druhé;
- chce, aby rodiče vnímali Junáka jako kompetentní organizaci s jasným výchovným posláním, která jim nabízí pomoc při výchově jejich dětí a zábavným způsobem připravuje mladé lidi na smysluplné prosazení ve společnosti;
- chce, aby děti viděly skauting jako místo, kde budou přijaty skupinou svých vrstevníků, kde najdou opravdové kamarády, a skauting se pro ně stal přitažlivým dobrodružstvím se špetkou tajemství a výlučnosti, do něhož se budou chtít zapojit i ho samy aktivně utvářet.

Pro český skauting tato charta znamená konkrétní kroky – postupně dojde k inovaci skautského výchovného programu a budou se hledat prostředky a postupy, které osloví dnešní děti a mládež. Cíleně se budou oslovovat mladí lidé a skauting se bude nabízet všem, pro něž může být zajímavý. Junák se tedy bude snažit naplnit své současné motto „...skauting pro život“.⁵⁷

2.3 Myšlenkové základy skautingu

Pro pochopení skautského výchovného systému a jeho možné aplikace v pastoraci, je důležité uvést základní myšlenky, „ideologické“ základy, které dělají skauting skautingem.

2.3.1 Principy skautingu

Principy jsou základními kameny skautské výchovy, a jako takové musí být na cestě k dosažení skautské myšlenky respektovány. Představují závazná východiska, kterými se řídí všichni členové hnutí. Skauting je založen na třech obecných principech, které jsou společné všem skautům světa:

⁵⁷ *Charta českého skautingu* [online].

1. **Povinnost k Bohu** – znamená oddanost duchovních principům, povinnost hledat v životě vyšší hodnoty než materiální a věrnost svému vlastnímu přesvědčení včetně přijetí povinností z toho vyplývajících.⁵⁸ Celé výchovné úsilí skautského hnutí je zaměřeno na pomoc mladým lidem při hledání duchovních hodnot, které překračují materiální svět.⁵⁹
2. **Povinnost k jiným** - povinnost vůči ostatním, chápána jako věrnost své vlasti, která je v souladu s úsilím o mír, o vzájemné pochopení a spolupráci mezi lidmi, národy a různými sociálními skupinami; je pojata jako závazek účastnit se na rozvoji společnosti, jako úcta a láska prokazovaná bližním a přírodě.⁶⁰
3. **Povinnost k sobě** – odpovědnost za rozvoj sama sebe. Člověk na sebe bere odpovědnost za rozvoj svých možností, schopností, znalostí, a především svých morálních hodnot.⁶¹

2.3.2 Skautský zákon, slib, heslo, denní příkaz

Výše uvedené principy, které se vztahují k duchovním, sociálnímu a osobnímu rozměru, tvoří základní články „víry“, na nichž skauting spočívá. Od vzniku skautského hnutí byly zákon a slib základním nástrojem k formulování těchto principů.⁶²

Skautský slib zní:

„Slibuji na svou čest, jak dovedu nejlépe:

- sloužit nejvyšší Pravdě a Lásce věrně v každé době,
- plnit povinnosti vlastní a zachovávat zákony skautské,
- duší i tělem být připraven pomáhat vlasti i bližním.“

Skaut(ka) může ukončit slib dodatkem: „K tomu mi pomáhej Bůh“.⁶³

Skautský slib je osobní přísahou snažit se co nejlépe žít podle skautského zákona. Skutečnost, že je slib skládán před skupinou sobě rovných, dělá z tohoto závazku nejen

⁵⁸ ZAJÍC, J. *Myšlenkové základy skautingu*, s. 15.

⁵⁹ BŘICHÁČEK, V. *Skautský oddíl – I.*, s. 19.

⁶⁰ *Stanovy Junáka*, s. 1. [online].

⁶¹ Srov. ZAJÍC, J. *Myšlenkové základy skautingu*, s. 15.

⁶² Srov. tamtéž, s. 20 – 21.

⁶³ *Stanovy Junáka*, s. 2. [online].

veřejnou záležitost, ale také symbolizuje přijatou společenskou zodpovědnost k ostatním ve skupině. Složení slibu je tak prvním symbolickým krokem na cestě sebevýchovy.⁶⁴

Skautský zákon zní:

1. Skaut je pravdomluvný.
2. Skaut je věrný a oddaný.
3. Skaut je prospěšný a pomáhá jiným.
4. Skaut je přítelem všech lidí dobré vůle a bratrem každého skauta.
5. Skaut je zdvořilý.
6. Skaut je ochráncem přírody a cenných výtvorů lidských.
7. Skaut je poslušný rodičů, představených a vůdců.
8. Skaut je veselé mysli.
9. Skaut je hospodárný.
10. Skaut je čistý v myšlení, slovech i skutcích.

Dívky a ženy, členky Junáka, používají znění v ženském rodu.⁶⁵

Skautský zákon je pro každého jednotlivého skauta i pro všechny členy oddílu společně jakýmsi kodexem životního stylu založeným na principech skautingu. Díky praktické zkušenosti s využitím tohoto kodexu v každodenním životě tak skautský zákon poskytuje konkrétní a praktický návod pro mladé lidi, jak chápat hodnoty, které skauting jako základ pro život jednotlivce nabízí.⁶⁶

Heslo skautů a skautek zní:

„Bud' připraven.“

Denní příkaz zní:

„Vykonávat denně aspoň jeden dobrý skutek.“

⁶⁴ ZAJÍC, J. *Myšlenkové základy skautingu*, s. 16.

⁶⁵ *Stanovy Junáka*, s. 2. [online].

⁶⁶ Tamtéž

2.4 Duchovní rozměr skautingu

Ve skautské literatuře se často zaměřuje pojem duševní a duchovní. Proto si kladu za povinnost stejně jako autor příručky *Myšlenkové základy skautingu* Jiří Zajíc upozornit na rozdílnost těchto slov.

Duševní vlastnosti jsou dispozicemi každého člověka. Duševní život je předpokladem života duchovního.

Do duchovní skutečnosti člověk vstupuje, když překračuje omezenost svého bytí k někomu druhému. Tím druhým může být druhý člověk či společenství lidí, jiný tvor, někdy příroda v celku, nejhlubší Tajemství vši skutečnosti – Bůh. Duchovní život se týká každého člověka. V té nejzákladnější podobě je duchovní život totiž rozvojem vnitřní možnosti člověka ke svobodnému životu, je tedy výchovou ke svobodě.⁶⁷

V různých kulturách, civilizacích a společnostech byly hledány a nalezeny pro tuto celoživotní výchovu svobody různé cesty. Říká se jim spirituality.

Skauting – i když je jeho vznik historicky spjat s křesťanstvím – nepředepisuje svým členům žádnou konkrétní spirituální cestu. Současně však s respektem a porozuměním přijímá všechny spirituality, které vedou k naplňování principů skautingu a slibu i zákona, který z nich vychází.⁶⁸

Hovoříme-li tedy o duchovním rozměru skautingu, závazném pro všechny skauty, vycházíme z jeho „nadkonfesního“ charakteru. Rozumíme tím skutečnost, že *se skauting neváže výlučně na jednu konkrétní církev*, na druhé straně však *považuje duchovní oblast za stěžejní* při tvorbě charakteru i základních mantinelů našeho jednání.

Duchovní dimenze se tedy neobírá pouze úzce náboženskými pojmy a subjekty, ač i s nimi také souvisí. Naopak, je to velmi široká oblast, zahrnující i morálku, kulturu, filosofii, historické povědomí, zdravé vlastenectví, rodinu a další. Často se hovoří o křesťanské tradici v naší kultuře a civilizaci. V tomto smyslu má skautská duchovní dimenze rovněž co činit s náboženskými pojmy a tedy i s křesťanstvím. Ve skautském pojetí má ovšem význam

⁶⁷ ZAJÍC, J. *Myšlenkové základy skautingu*, s. 19.

⁶⁸ Tamtéž

výrazně širší a svůj okruh neomezuje pouze na početnou skupinu věřících křesťanských skautů.⁶⁹ Jejich oddíly jsou nazývány „homogenní“.

Shrňme tedy předchozí úvahy takto: existují různá oddílová zaměření a oddílové tradice. Nemám tu na mysli jen tradiční dělení na „vodní“ a „pozemní“ skauty. Jsou oddíly, které tíhnou k lesní moudrosti, k indiánským tradicím, k tábornickým a technickým zručnostem. Přes tyto odlišnosti v "ladění" činnosti oddílu by *duchovní rozměr* měl být nejen *společným jmenovatelem výchovné činnosti*, ale *všem těmto zaměřením dominovat, být nadřazen*.

Mantinely našeho chování jsou tedy tři základní principy duchovního rozměru, tj. *služba Bohu* (naše slibová formule hovoří o *nejvyšší Pravdě a Lásce*), *bližnímu a sobě*, tak jak jsou zakotveny ve skautském zákoně, slibu, heslu i denním příkazu, tak jak je definovali zakladatelé světového i českého skautského hnutí.

Do základních principů skautingu bylo vloženo to nejlepší, co společnost v oblasti morální a etické za léta svého vývoje poznala. Mravní kritéria křesťanská se stala základem skautské morálky.⁷⁰ Principy je dáno skautovo postavení ve společnosti, jeho vztah k základním životním problémům. Stanovuje hierarchii hodnot, s nimiž se setká, určuje jeho poměr ke společnosti, jejímž platným členem má být a současně mu určuje povinnost tyto vztahy v sobě vypěstovat. Jde o základní pilíře skautské výchovy a současně o její jasně postavený cíl.⁷¹

Protože skauting je určen pro všechny mladé lidi této planety, musí být i jeho základní pojmy všeobecně přijatelné. V „*Základních principech WOSM*“ (WOSM – světové skautské hnutí – blíže viz příloha č. 4 - Stručná historie skautingu) se dovídáme, že Ústava této instituce, schválená více než sto členskými organizacemi v Montrealu v roce 1977, definuje skautské hnutí jako „*dobrovolné nepolitické hnutí mladých lidí, přístupné všem bez rozdílu původu, rasy nebo náboženství, v souladu s posláním, zásadami a metodou, tak jak je stanovil zakladatel hnutí*“. Jsou tu uvedeny všechny tři základní principy. Povinnost k Bohu definuje Ústava jako „*věrnost duchovním principům, loajalitu k náboženství, které je vyjadřuje a přijímání z toho vyplývajících povinností*“. Aby bylo zřejmé, že ustanovení zahrnují

⁶⁹ NAVRÁTIL, Z. Může být skauting životním stylem?, s. 24.

⁷⁰ NAVRÁTIL, Z. *Skauting a společnost*, s. 6.

⁷¹ NAVRÁTIL, Z. *Duchovní rozměr skautingu*, s. 5.

i náboženství nemonotheistická, na př. hinduismus, anebo ta, která neuznávají osobního Boha (buddhismus), je slovo „Bůh“ uvedeno pouze v nadpisu příslušné kapitoly, nikoliv v dalším textu. „*Výchovný přístup hnutí spočívá ve snaze pomáhat mladým lidem přesáhnout materiální svět a pokročit v hledání duchovních hodnot života.*“⁷²

Základním mravním požadavkem, modelujícím skautovo chování, musí být **skautský zákon**. Protože mravní normy naší civilizace jsou budovány na bázi křesťanské morálky, bez ohledu na to, zda se týkají věřícího křesťana, či kohokoliv jiného, nejen že mezi křesťanským Desaterem Božích přikázání a naším zákonem není rozporu, ale skautský zákon je vlastně jeho jinou interpretací.⁷³

Z konstrukce zákona už ovšem nevyplývá náboženská povinnost příslušnosti skauta k určité církvi.

Skautský zákon především shrnuje mravní normy pro různé oblasti, pro konkrétní životní situace. Vycházejí, kromě už zmíněných zásad křesťanské etiky – Desatera, ze tří základních principů, které pro skauting definoval už jeho zakladatel lord Baden-Powell.⁷⁴

Je to právě **slib**, který jednoznačně definuje skautský vztah k etice, morálce a duchovnímu rozměru skautingu. Slib je celoživotním závazkem a ve svém znění shrnuje celé poslání skautingu.

V průběhu české skautské historie došlo ke změně znění slibu. Domnívám se, že tato skutečnost poukazuje na to, jaký vztah mají čeští skauti k duchovnímu rozměru skautingu.

Zakladatel českého skautingu Antonín Benjamín Svojsík upravil původní znění slibové formule formulované zakladatelem světového hnutí Baden-Powellem. Duch slibu zůstal zachován, nicméně zůstává skutečností, že Bůh, který je uváděn v anglické verzi na prvním místě, se tu vytratil. Pro věřící skauty byla zavedena doložka „*K tomu mi dopomáhej Bůh!*“. Platila a stále platí bez hledu na konfesní rozdíly, tedy nejen pro katolíky, ale všechna křesťanská vyznání.

V období mezi oběma válkami vznikaly skautské oddíly, které více či méně navazovaly na původní myšlenku BP v rámci nejrůznějších, mnohdy i politických organizací.

⁷² Tamtéž, s. 14.

⁷³ Tamtéž, s. 5.

⁷⁴ Tamtéž, s. 5.

Skautské oddíly vznikly i v hnutí Legio Angelica, které sdružovalo děti a mládež převážně katolickou. Tyto oddíly v roce 1939 přešly do spojené organizace Junák.⁷⁵

Původní znění zůstalo zachováno prakticky až do roku 1992, kdy bylo v souladu s požadavkem WOSM změněno. V současném znění tedy konečně nalezneme formulaci s duchovním nábojem – nejvyšší Pravda a Láska.

Příprava na životní poslání je obsažena ve třetím základním principu a heslo je pak tedy jeho naplněním.

Baden-Powellovo „Be prepared“ bylo do češtiny přeloženo jako „Bud' připraven.“ Ve dvou slovech je tu obsažena velká šíře výchovného i sebevýchovného působení, které je předmětem základního skautského programu.⁷⁶

Domnívám se, že **naplňování příkazu denního dobrého skutku** je bezesporu to, co je na skautingu veřejností nejvíce vnímáno a skautské hnutí by se mělo snažit o budování vysokého morálního kreditu pomocí svých humanitárních aktivit.

Ve skautském výchovném systému je důležité rozvíjet souběžně jako duševní předpoklady a tím i duševní život, tak z něj vyrůstající život duchovní.

Velká většina skautských zkoušek a jiných metodických pomůcek (stupně, odborky) je účinnou formou rozvíjení různých složek duševního života, které jsou nezbytné ke kvalitnímu duchovnímu životu. Ten se přiměřeně věku „odehrává“ hlavně v kamarádství, přátelství, partnerství, životu ve společenství, soucítění s přírodou a pokusů o dialog s Bohem.⁷⁷

⁷⁵ NAVRÁTIL, Z. *Etika a morálka ve skautingu*, s. 13.

⁷⁶ Tamtéž, s. 12.

⁷⁷ ZAJÍC, J. *Myšlenkové základy skautingu*, s. 20.

2.5 Skautská výchova

Stanovy světového skautského hnutí jasně říkají, že **skauting je „výchovné hnutí“**.⁷⁸

Výchova není jednostranný proces, ve kterém učitel či vůdce s rozhodujícím hlasem vše řídí a žák pouze přejímá poznatky, návody či postoje. Mnohem účinnější je dvoustranný proces, kdy vychovatel a vychovávaný na sebe vzájemně působí a učí se jeden od druhého.⁷⁹

Na výchově dětí v době mimo vyučování se podílí rodina, škola, zařízení pro výchovu mimo vyučování, některé další subjekty a jiné společenské vlivy. Výchova mimo vyučování je vymezena takto:

- probíhá mimo povinné vyučování;
- probíhá mimo bezprostřední vliv rodiny;
- je institucionálně zajištěná;
- uskutečňuje se převážně ve volném čase.

Pedagogické ovlivňování volného času, zejména výchova dětí a mládeže v době mimo vyučování, je významnou oblastí výchovného působení. Poskytuje příležitost vést jedince k racionálnímu využívání volného času, formovat hodnotné zájmy, uspokojovat a kultivovat významné lidské potřeby, rozvíjet specifické schopnosti a upevňovat žádoucí morální vlastnosti. Obsah i způsob využívání volného času mají značný význam z hlediska duševní hygieny. Způsob odpočinku, rekreace a zábavy se odráží i ve studijních a pracovních výkonech člověka. Výrazně též přispívá k prevenci společensky nevhodných a škodlivých forem chování.⁸⁰

Jako výchovné hnutí pro mladé lidi se skauting plně ztotožňuje s obecnými prvky výchovy.

Jeho cílem je podílet se na rozvoji plného potenciálu mladých lidí tak, aby se z nich stali samostatné, solidární, zodpovědné a uvědomělé osobnosti i členové společnosti.

⁷⁸ Srov. tamtéž, s. 51.

⁷⁹ Srov. BŘICHÁČEK, V. *Junák na přelomu století*, s. 40.

⁸⁰ Srov. PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*, s. 39 – 40.

Organizace Junák – svaz skautů a skautek ČR patří do kategorie mimoškolního vzdělání, neboť je to organizovaná instituce s výchovným cílem, která se obrací ke zvláštní klientele, a přitom pracuje mimo rámec formálního vzdělávacího a výchovného systému.

Výchovný přístup skautingu navíc ještě charakterizují následující faktory:

- a) k výchově mladých lidí zaujímá **holistický přístup**;
- b) snaží se dosáhnout svého výchovného cíle na základě **výchovné nabídky**;
- c) uvědomuje si, že se na výchově mladých lidí pouze **podílí**.

Ad a, holistický přístup

Skauting nahlíží na každého mladého člověka jako na jednotlivce, který je:

- **komplexní osobností** - skauting se snaží o rozvoj celé osobnosti.

Uvědomuje si, že různé oblasti lidské osobnosti jsou propojené a navzájem se ovlivňují a uznává, že celkový rozvoj osobnosti je možný pouze jako výsledek velké řady zkušeností, které jsou zcela nutně rozprostřeny na určité časové ose.

- **jedinečnou osobností**, která má každá svůj vlastní životopis, soubor osobních vlastností, různost potřeb, schopností a rozdílné tempo rozvoje.⁸¹

Výchovu skauting nechápe jako proces, který končí dospíváním dítěte. I když je program často zaměřen na chlapce a děvčata ve věku zhruba do 14 let, stále více se rozvíjí činnost v období roverském (mládež – věkové rozdělení viz s.) a později ve všech fázích dospělosti a stárnutí.⁸²

- **nedílnou součástí světa**, ve kterém žije.

Snaží se pomoci každému mladému člověku, aby si sám sebe uvědomoval jako součást jednoho celku a vytvořil si pocit sounáležitosti, který napomáhá dát životu smysl.

Ad b, výchovná nabídka

Skauting nemá za cíl předělat mladého člověka podle předem daného ideálu, ale snaží se jej podnítit k maximálnímu rozvoji všech oblastí jeho osobnosti. Je plně úspěšný ve chvíli, kdy člen opouští hnutí s pozitivním postojem ke vstupu do světa dospělých a přitom si uvědomuje, že bude muset nadále pokračovat ve svém osobním rozvoji.

⁸¹ Srov. ZAJÍC, J. *Myšlenkové základy skautingu*, s. 53.

⁸² BŘICHÁČEK, V. *Skautský oddíl – I.*, s. 21.

Ad c, podíl

Skauting je výchovné hnutí pro děti a mládež, a uvědomuje si, že se může na tomto procesu pouze podílet, neboť:

- skauting je pouze jedním z činitelů, který život mladého člověka ovlivňuje;
- výchova je celoživotním procesem, a tak se celý potenciál jedince postupně projevuje během života. Skauting teda může mladým lidem pouze přímo pomáhat, aby během doby strávené v hnutí svůj potenciál rozvíjeli.⁸³

Skautské hnutí nechce nahrazovat rodinu, školu, *náboženské* či jiné *instituce, ale doplňuje je svéráznými postupy*, kterými rozvíjí jedince v malých vrstevnických skupinách, mnohé činnosti provádí v přírodě a v souladu s přírodou.

Skautská výchova má řadu **rozměrů**:

- *duchovní*, který napomáhá dětem i dospívajícím hledat duchovní řád světa a usiluje o vytváření hodnot, které přesahují jedince a předávají se z generace na generaci;
- *mravní*, který systematicky podporuje kladné vztahy mezi lidmi i k přírodě, usiluje o morální obrodu jedince a upevňování sociální opory a spolupráci mezi lidmi navzájem;
- *citový*, rozvíjející vnitřní prožívání a city dětí jako předpoklad rozvoje přátelství, pomoci a služby druhým;
- *estetický*, který podporuje poznání lidské kultury, rozvíjení vlastní tvořivosti a citu pro krásu;
- *sociální*, vedoucí ke kladným vztahům mezi lidmi i ke hledání vlastní role ve společnosti;
- *rozumový*, který doplňuje školskou praxi a vede k poznávání přírody i světa v praktických činnostech;
- *ekologický*, hledající cesty k ochraně přírody a zároveň k soužití s přírodou;
- *občanský*, který připravuje děti pro život v rodině, v obci, v národě, státě i v mezinárodních společenstvích;
- *volní*, který usiluje o zvyšování odolnosti jedince po stránce tělesné, zdravotní, duševní i duchovní.⁸⁴

⁸³ Srov. ZAJÍC, J. *Myšlenkové základy skautingu*, s. 54, 56.

⁸⁴ BŘICHÁČEK, V., RŮŽIČKA, V. *Pedagogika*, s. 10.

2.6 Metody skautské výchovy

Metodou výchovy rozumíme záměrné a systematické způsoby, postupy a prostředky, které směřují k výchovnému cíli.⁸⁵

Skautská výchovná metoda vede mladého člověka na cestě osobního růstu, je soustavou výchovy a sebevýchovy vedoucí k upevňování charakteru, vytváření hodnotového systému, rozvoji dovedností a znalostí.

Skautskou výchovnou metodu tvoří systém vzájemně provázaných prvků, jimiž jsou:

- skautský slib a zákon jako vyjádření životního stylu a hodnotového systému;
- učení se prostřednictvím praktických činností a her;
- týmová práce v malých skupinách (obvykle družinách) rozvíjející spolupráci, schopnosti a odpovědnost za druhé;
- zájem a spoluúčast každého mladého člověka na jeho osobním rozvoji;
- symbolický rámec nabízející pro určitou věkovou skupinu výchovnou motivaci a inspiraci;
- pobyt a činnost v přírodě, její poznávání a ochrana;
- podpora mladých lidí dospělými a vzájemná spolupráce;
- služba společnosti;
- postupné stimulační programy;
- využívání skautské symboliky a výchovného prostředí.⁸⁶

Veškerý skautský program, odborné zkoušky, hry, pobyt v přírodě, symbolika, kroje, dokonce i zákon a slib jsou v první řadě výchovným prostředkem, sloužícím ke splnění základních cílů skautské výchovy. Slib a zákon zůstávají základem skautingu, základní normou, nasměrováním i závazkem. Současně však nejsou dogmatem.

Je možné, či snad dokonce nutné, o nich společně s dětmi a mladými lidmi diskutovat, ptát se, zda plní svou výchovnou úlohu, a hledat cesty, jak je může vedoucí co nejlépe vysvětlit a přiblížit druhým – a to opět přiměřeně jejich věku.⁸⁷

⁸⁵ PRŮCHA, J., aj. *Pedagogický slovník*, s. 116.

⁸⁶ *Stanovy Junáka*, s.3. [online].

⁸⁷ Srov. BŘICHÁČEK, V., RŮŽIČKA, V. *Pedagogika*, s. 17.

2.7 Metodika skautské výchovy

Metodika skautské výchovy je popis způsobu, jak provádět skauting v praxi, jak organizovat výchovnou práci a jaké postupy volit při vedení družin a oddílů. K základním principům skautské výchovné praxe patří: ⁸⁸

2.7.1 Družinový systém

Skautská družina odpovídá přirozené dětské touze po sdružování v malých skupinách. Družinový systém je patentem skautského hnutí. Lord Baden – Powell jej objevil při zdokonalování výcviku v armádě.

Rozdělení chlapců a dívek do družin o šesti až osmi členech a samostatná činnost těchto družin, vedených odpovědným rádcem či rádkyní – to je klíč k dobrému skautskému oddílu. ⁸⁹ Jestliže je oddíl základní výchovnou jednotkou, je družina jeho základní pracovní jednotkou. ⁹⁰

V každé družině si její členové organizují život jako skupina – dělí se o zodpovědnost, rozhodují o své činnosti, organizují si ji, uskutečňují a hodnotí; to vše úměrně svým schopnostem. ⁹¹ Ve skautské družině má uplatnění každý, kdo zde chce být. V dobře sestavené družině se do vedení dostávají nejschopnější členové, ale i ti méně schopní zde nacházejí svou roli a své možnosti uplatnění. ⁹²

Ústřední roli v družině pro úspěšný chod oddílu hrají vedoucí družin – nazývají se rádkyně a rádci. Vůdce jim věnuje stálou pozornost. Pravidelně se s nimi stýká na oddílových radách. Rádcovou pravou rukou je jeho pomocník - nazvaný podrádce. ⁹³

2.7.2 Výchova dětí navzájem

Myšlenka vzájemné výchovy dětí patří k velkým přínosům skautingu do teorie výchovy. Skauti se od sebe učí navzájem. Starší připravuje nováčka a pomáhá mu, aby se orientoval na skautské stezce. Sám je veden rádcem, který zase jemu ukazuje cestu k získávání nových zkušeností tábornických, zálesáckých, pracovních, rukodělných aj.

Výchova není jednosměrná. I rádce se mnohému naučí od své družiny a ostatních rádců.

⁸⁸ BŘICHÁČEK, V. *Skautský oddíl – I.*, s. 25.

⁸⁹ *Skauting*, s. 10.

⁹⁰ Srov. CVRČEK, V. *Vedení oddílu*, s. 17.

⁹¹ Srov. ZAJÍC, J. *Myšlenkové základy skautingu*, s. 17.

⁹² CVRČEK, V. *Vedení oddílu*, s. 18.

⁹³ Srov. BŘICHÁČEK, V. *Skautský oddíl – I.*, s. 27.

Tento vzájemný výchovný a sebevýchovný proces probíhá v oddíle stále a zcela samozřejmě. Nikdo jej neorganizuje, vůdce stojí v pozadí a zasahuje jen tehdy, když se něco viditelně delší dobu nedaří.⁹⁴

2.7.3 Učení činností a práce s hrou

Nejdůležitější aktivitou ve skautském věku je hra. V dobře volených hrách se uplatní znalosti i dovednosti, fantazie i představivost.

Skautská hra není ztrátou času. Hra má velkou motivační sílu, rozvíjí zájmy dětí, jejich tvořivost, rozvíjí spolupráci i vzájemnou komunikaci, ale i překonávání překážek všeho druhu.

Dalším prvkem aktivního učení je zvládání svízelných a náročných situací. Při složitých, stresových okolnostech se projeví skutečné síly i opravdová motivace.

K metodice skautského výcviku tedy patří: praktické vytváření mnoha dovedností a návyků, možnost bezprostředně vidět výsledky činnosti, poučit se z chyb, užívat dříve získané dovednosti a znalosti v nových, obtížných podmínkách, hledat nová, nezvyklá řešení.⁹⁵

Je ještě jeden typ učení, učení latentní. Skaut pozoruje starší chlapce, rádce a vedoucí a napodobuje jejich chování. Projeví se to třeba po dlouhé době. Každý skautský vůdce má ve své paměti hry a skautské praktické poznatky, které před časem získal bez vědomého učení od svého předchůdce, z knížek, časopisů nebo jinde. A při vhodné příležitosti je použije.⁹⁶

2.7.4 Pobyty v přírodě

Ve skautingu byl od jeho vzniku zdůrazňován co nejčastější pobyt v přírodě.

Přírodní prostředí poskytuje ideální prostor pro aplikování skautské metody. Využívání přírody jako prvku skautské metody by mělo představovat více než pouhé uskutečňování skautských aktivit pod širým nebem. Tento postup v sobě zahrnuje konstruktivní kontakt s přírodou, plné využívání všech jedinečných příležitostí, které přírodní svět poskytuje k učení, aby se tak dále mohli mladí lidé rozvíjet.⁹⁷

Velký důraz je kladen na skautskou ekologickou výchovu. Vedoucí by svému oddílu měl všítit do paměti i do srdce úctu ke všem živým tvorům a přesvědčit děti, že musí přírodu

⁹⁴ Srov. BŘICHÁČEK, V. *Skautský oddíl – I.*, s. 70 - 71.

⁹⁵ Srov. BŘICHÁČEK, V. *Čekatelská zkouška*, s. 25.

⁹⁶ BŘICHÁČEK, V. *Skautský oddíl – I.*, s. 70 - 71.

⁹⁷ Srov. ZAJÍC, J. *Myšlenkové základy skautingu*, s. 50.

nejen všemožně chránit, ale i aktivně bránit. Konečným cílem je pochopení, že příroda i lidská kultura tvoří jeden organický celek.⁹⁸

Skautská výchova tvoří *postupný systém*, který probíhá zhruba od začátku školního věku až *k vytváření sebevýchovy* v dospívání. U dospělých členů pokračuje prakticky po celý život. Pro skauting je typické, že výchovný proces probíhá v podstatě neustále. Výchovně působí nejen vlastní program, ale současně i vše ostatní: prostředí, nálada, chování vůdce i ostatních členů oddílu.⁹⁹

2.8 Skautský oddíl

Domnívám se, že skautský oddíl může pomoci v pastoraci nejlépe ve farnosti. Proto zde uvádím, jak organizačně oddíl funguje a jaká je jeho základní činnost.

Oddíl je základní organizační jednotkou Junáka (resp. smečka, roj – další označení podle věkového rozlišení). Oddíl musí mít nejméně 12 mladších členů a 1 činovníka nad 18 let. Tvoří ho dvě a více družin (základních výchovných jednotek) o 6 – 8 členech.¹⁰⁰

Oddíl je základní výchovnou jednotkou Junáka. Je to základní kámen uplatňování výchovného vlivu činovníků na mladší členy, je to nejdůležitější článek přenášení idejí skautingu na mladší členy.¹⁰¹

2.8.1 Skautský vůdce

Funkce oddílového vůdce je naprosto výlučná, protože dobrý vůdce by měl být nejen vzorem a oporou pro ty, které vede, ale měl by být celoživotním měřítkem všem, které vedl. *Posláním oddílového vůdce je vést a vychovávat mládež v duchu skautského zákona dle metod skautské výchovy na úrovni oddílového kolektivu.*¹⁰²

Vůdce (resp. činovník) je skaut, který využívá své schopnosti, vědomosti i dovednosti k tomu, aby z toho, co sám během skautské výchovy a sebevýchovy načerpal, předal také co

⁹⁸ BŘICHÁČEK, V. *Skautský oddíl – I.*, s. 80.

⁹⁹ BŘICHÁČEK, V., RŮŽIČKA, V. *Pedagogika*, s. 13.

¹⁰⁰ Srov. DVOŘÁK, R., FISCHER, R. *Organizace a právo*, s. 7.

¹⁰¹ CVRČEK, V. *Vedení oddílu*, s. 7.

¹⁰² Tamtéž

nejvíce jiným. Pomáhá dobrovolně a bez nároku na odměnu ostatním na jejich skautské stezce životem. Vede a zároveň vychovává. Přitom nezapomíná, že i on sám je stále ještě na cestě – snad jen o nějaký kus dál.¹⁰³

Činovníkem je v souladu se stanovami Junáka dospělý člen Junáka, který působí ve vedení výchovné jednotky (oddílu, roje, smečky apod.) nebo vykonává funkci, do které byl zvolen (např. vůdce střediska, výchovný zpravodaj apod.) nebo jmenován (např. hospodář či tajemník). Toto označení se nevztahuje k jeho kvalifikaci, pouze k jeho funkci.¹⁰⁴

Vůdce oddílu je povinen mít složenou vůdcovskou zkoušku.

Z psychologického hlediska je základním rysem vůdce jeho osobní a kladný vztah k dětem. Co rozumíme osobním vztahem? Radost z existence dětí, ochota se jim věnovat a radost ze setkání, společného táboření a prožívání krásných chvil. Dále sem patří respekt k dětem, schopnost přijímat je s jejich přednostmi i nedostatky a uznávat jejich svébytné hodnoty. Vůdce má mít schopnost pochopit dětské radosti i starosti a být empatický. Je pro děti oporou, ke které se mohou kdykoliv obrátit se žádostí o radu či pomoc.¹⁰⁵

Skautský vůdce by měl k vedení přistupovat s odhodláním:

- stále se zdokonalovat ve snaze řídit se skautským zákonem, slibem a také činovníckým slibem;¹⁰⁶

Činovnícký slib zní „Slibuji na svou čest, jak dovedu nejlépe, vést a vychovávat mládež mi svěřenou v duchu skautského slibu a zákona“.¹⁰⁷

- zamýšlet se nad cíli své životní cesty a nad motivací vlastního rozhodnutí věnovat se výchově dětí;

- vzdělávat se ve svém oboru, ve skautské metodice, psychologii, pedagogice, kultuře a ve všech skautských dovednostech;

- nepoškozovat vědomě své tělesné a duševní zdraví (s čímž se neslučuje kouření, požívání alkoholických nápojů a drog, gamblerství);

- dbát přiměřenou měrou o svůj zevnějšek.¹⁰⁸

¹⁰³ ZAJÍC, J. *Myšlenkové základy skautingu*, s. 38.

¹⁰⁴ Řád pro vzdělání činovnic a činovníků, s. 2.

¹⁰⁵ BŘICHÁČEK, V. a kol. *Psychologie*, s. 45.

¹⁰⁶ Tamtéž

¹⁰⁷ ZAJÍC, J. *Myšlenkové základy skautingu*, s. 40.

¹⁰⁸ BŘICHÁČEK, V. a kol. *Psychologie*, s. 45.

V českém skautingu existuje systém, který má poskytnout činovníkům na všech úrovních potřebné vzdělání, které je kvalitní, efektní a přitažlivé. Tento systém se skládá z:

- *kvalifikačních stupňů*, které reprezentuje zejména vůdcovská a čekatelská zkouška a pomocí nichž jsou popsány kvalifikační požadavky pro výkon jednotlivých činovníckých funkcí;
- *výchovných a vzdělávacích akcí*, jakými jsou lesní školy, lesní kurzy, vůdcovské a čekatelské kurzy, nejrůznější semináře apod.;
- *skautských orgánů* a jednotek, které nesou odpovědnost za celý systém výchovy činovníků.¹⁰⁹

2.8.2 Vedení oddílu

Poradním orgánem vůdce je vedení oddílu a oddílová rada. Oddílová rada se skládá z vedení oddílu, rádce a případně dalších členů oddílu. Oddílová rada je současně hlavním prostředkem výchovy zástupců, rádců a ostatních činovníků oddílu.

Zástupce vůdce zastupuje vůdce, měl by mít čekatelskou zkoušku a být plnoletý. Vůdcem oddílu je soustavně připravován k převzetí funkce vůdce.

Oddílový rádce je představitelem rádcovské družiny, jinak nejschopnějším z rádců. Měl by mít složenou čekatelskou zkoušku. Pomáhá při sestavování a realizaci programu oddílu a jeho aplikaci v jednotlivých družinách. Aktivně se podílí na přípravě oddílových akcí. Může samostatně vést některé akce. Je vůdčí osobností při hrách, aktivně se účastní programu a svým příkladem motivuje ostatní. Připravuje se na funkci zástupce vůdce, proto si zvyšuje skautskou kvalifikaci (čekatelský kurz, motivační a kvalifikační lesní kurzy apod.).

Vedení oddílu je optimální, jestliže se skládá ze tří lidí. Představuje první stupeň rozhodování v oddílu. Jeho úkolem je příprava nejbližších akcí, rozdělení úkolů a následné informace o průběhu jejich plnění, hodnocení jednotlivých členů oddílu atd.

Oddílová rada je demokratizujícím článkem vedení oddílu. Je důležité, aby její činnost byla sladěna s činností vedení oddílu. Jejím úkolem je rozpracování plánu práce oddílu a následná kontrola, upřesnění nejbližších akcí, koordinace družinových akcí a společné požadavky na jejich obsah, hodnocení úrovně jednotlivých družin, úroveň plnění skautské stezky a odborností, výcvik a výchova rádců.

¹⁰⁹ Srov. Řád pro vzdělání činovnic a činovníků, s. 2.

Důležitá je též **spolupráce s rodiči**. Bez jejich důvěry nemá vedení oddílu možnost děti ovlivňovat. První kontakt s rodiči nastává při příchodu nového člena (nováčka) do oddílu, kdy jeho rodiče podepisují přihlášku, jsou seznámeni s plánem oddílu a jsou ochotni platit příspěvky a pouštět děti na výpravy a na tábor. Zpravidla také pomáhají oddílu materiálně.¹¹⁰

2.8.3 Program skautského oddílu

Skauting je velká, dramatická hra pro život.

Předpokladem úspěšné činnosti každého vůdce či vůdkyně je umění připravit zajímavý a pestrý program, který přispěje k výchově našich členů. Vůdce by měl pracovat podle dlouhodobého plánu, který je sice proměnlivý podle okolností, roční doby, aktuálních úkolů, ale míří pokud možno ve všech akcích k plnění vytýčených cílů.¹¹¹

Skautská dramaturgie znamená řádnou přípravu každé jednotlivé akce, výběr vhodných bodů programu, vytváření atmosféry vhodnou motivací, a to všechno s ohledem na děti v oddílu a celkový cíl výchovného úsilí. Toto dramaturgické umění má několik stránek:

- a) sestavit z programových zdrojů takovou skladbu, která respektuje výchovné cíle a zároveň zájmy a mentalitu členů oddílu;
- b) vybrat si činnosti, které se hodí pro danou situaci, roční dobu nebo stav oddílu;
- c) zvolené programy předložit ve vhodné chvíli, s vhodnou motivací a ve vhodné kombinaci.¹¹²

Schůzky představují nejčastější formu činnosti oddílu. Ve velmi krátkém čase je třeba navodit atmosféru, zaujmout, něco předat i pobavit. Ideální je, má-li oddíl vlastní klubovnu, kde se může sejit najednou a kterou mohou také během všedních dnů i víkendu využívat jednotlivé družiny samostatně. Schůzka má proběhnout vždy stejně v rozmezí jedné až dvou hodin a to v pevně stanovený den.

Družinové schůzky vede rádce družiny, dospělý člen vedení oddílu nemusí být přítomen. *Oddílové schůzky* se konají obvykle jednou do měsíce. Tato schůzka je slavnostnější a program většinou připravuje oddílová rada pod vedením vůdce.

¹¹⁰ CVRČEK, V. *Vedení oddílu*, s. 9 – 11.

¹¹¹ BŘICHÁČEK, V., RŮŽIČKA, V. *Pedagogika*, s. 13.

¹¹² BŘICHÁČEK, V. *Poselství skautské výchovy*, s. 20.

Skautské výpravy tvoří podstatnou část programu oddílu. Výpravy rozdělujeme na polodenní - schůzka v přírodě; celodenní – bez přenocování; víkendové – dvou až třídenní s přenocováním; delší – krátké putovní tábory.

Každá skautská výprava má nějaký cíl, motiv - seznámení a upevnění oddílu, prověření znalostí a dovedností, návštěva kulturní pamětihodnosti, výprava na tajné „kultovní“ místo oddílu, nový sport – lyžování, slaňování, jízda na koni atd.

Kromě schůzek a běžných výprav pořádá oddíl i akce další, které se vymykají z běžného programu oddílu, i když některé se mohou stát tradičními. Je to především činnost sportovní – turnaje ve vybíjené, odbíjené, návštěva bazénu atd. Další jsou hry v terénu a ve městě, různé turistické pochody, výlety za kulturou. Nesmíme zapomenout na pravidelné akce oddílu nebo střediska – mikulášská, vánoční besídka, nadílka lesní zvěři, oheň sv. Jiří nebo Den sesterství. Tyto setkání jsou oddílovým svátkem, a jsou-li tradiční a konají se pravidelně, přitahují i bývalé členy oddílu a rodiče současných členů. Jejich účast vyvolává hrdost na příslušnost k oddílu a dlouhodobě upevňuje vzájemné vztahy.¹¹³

Stále častěji skautské oddíly spolupracují na **uskutečňování** mnoha **charitativních projektů**. Na příklad můžeme jmenovat akce:

- **POSTAVME ŠKOLU V AFRICE**

Společný projekt Junáka a o.p.s. Člověk v tísní Jeho cílem je podpořit rozvojové země v Africe a získat prostředky pro stavbu škol pro tamní děti.

- **POMOZTE DĚTEM!**

Jednu z nejznámějších sbírek Junák podporuje prostřednictvím projektu Velikonoční skautské kuřátko. Oddíly nabízejí veřejnosti možnost přispět v předvelikonoční době do kasiček a jako poděkování jim věnují drobnost – vatové kuřátko ve skořápce, které samy vyráběly.

- **KAPKA 2004**

Společný projekt Junák a Nadace pro transplantace kostní dřeně chce šířit myšlenku pomoci lidem s nemocemi krevetvorby. Roveři a rangers (mládež) ve více než šedesáti městech nabízejí každoročně na čerpacích stanicích umytí oken aut.

Mnoho skautů a skautek se účastní mezinárodních skautských akcí, které jsou často organizované i v naší republice.¹¹⁴

¹¹³ Srov. CVRČEK, V. *Vedení oddílu*, s. 39 – 41.

¹¹⁴ Srov. *Výroční zpráva 2004*, s. 12 – 13.

Letní tábor bývá vyvrcholením celoroční činnosti oddílu a je takto i koncipován. Trvá nejméně 14 dní. Náplní bývá jak běžná skautská činnost a praxe, tak možnost využití přírodního prostředí k celé paletě různých výchovných her. Tábor bývá příležitostí k plnění různých zkoušek, k vykonání všech druhů slibů. Osou tábora bývá etapová hra, buď připravená jen pro tábor, nebo její celoroční vyvrcholení. Vůdce má na táboře více možností působit výchovně na děti než při běžných schůzkách během roku a i samy děti mají možnost se lépe poznat a vyzkoušet si své schopnosti.¹¹⁵

Zpětnou vazbu tvoří ohlas jednak na jednotlivé akce a činnosti oddílu, jednak na jeho celkovou úroveň. Zpětná vazba přichází spontánně, často z nečekané strany, nezřídka s velkým časovým odstupem.

Zkušený vůdce vytváří podmínky pro zpětnou vazbu sám:

- bodování nebo známkování akce;
- hodnocení ve speciálním deníku;
- psaní do oddílového časopisu nebo kroniky;
- zhodnocení na příští schůzce, táborovém ohni;
- rozborem na oddílové radě.

V Junáku je tradiční hodnocení bodováním, v případě oddílu je vhodné bodovat jednotlivé družiny, jednotlivé společné akce a činnost oddílu jako celku.¹¹⁶

¹¹⁵ Srov. JIROUŠEK, Z. a kol. *Vedení tábora a táboření*, s. 49.

¹¹⁶ Srov. CVRČEK, V. *Vedení oddílu*, s. 53.

3 PASTORACE DĚTÍ A MLÁDEŽE VE FARNOSTI POMOCÍ SKAUTSKÉ VÝCHOVY

Domnívám se, že činnost skautských oddílů a praktická skautská výchova, kde se zdůrazňuje její duchovní rozměr, se může využít při pastoraci dětí a mládež ve farnosti.

Proto se chci v této kapitole nejdříve věnovat pojmu **farnost** a s ním související službě kněží a laiků.

3.1 Farnost

3.1.1 Základní funkce farnosti

V církevním kodexu je **farnost** označena v první řadě jako *organicky uspořádané společenství křesťanů, které má* (ale také nemusí mít) *územní vymezení pro své působení*.

Farnost je určité, natrvalo zřízené společenství křesťanů v místní církvi, svěřené pod vedením diecézního biskupa do pastorační péče faráři, jako jejímu vlastnímu pastýři. (CIC 515 § 1)

Farnost má zpravidla územní charakter, čili zahrnuje všechny křesťany určitého území. Kde je to však vhodné, zřídí se osobní farnost podle obřadu, jazyka a národnosti křesťanů toho kterého území, nebo z jiného důvodu. (CIC 518) ¹¹⁷

Veškerý život farnosti i význam jejich apoštolských úkolů ve společnosti má být dle Kongregace pro klérus chápán a prožíván se smyslem pro organické propojení mezi všeobecným a služebným kněžstvím, pro bratrskou a dynamickou spolupráci mezi pastýři a věřícími, v níž jsou nejvyšší měrou ctěna práva, povinnosti a funkce druhých a v níž každý má své kompetence a svou zodpovědnost. ¹¹⁸

II. vatikánský koncil se stal důležitým ekleziologickým koncilem. V jeho světle se v současné církvi rozvíjí důraz na její rozměr jakožto společenství. Místní církve – diecéze – je vyzývána, aby se stala místem společenství, kněžím se více než kdy jindy předkládá, aby dbali na vzájemné vztahy bratrství. ¹¹⁹

¹¹⁷ OPATRŇY, A. *Pastorace v postmoderní společnosti*, s. 53.

¹¹⁸ KONGREGACE PRO KLÉRUS. *Kněz, pastýř a vůdce farního společenství*, s. 21. [online].

¹¹⁹ Tamtéž, s. 375.

Farnost zpřítomňuje v dané lokalitě církev. K základním úkolům farnosti patří klasické role křesťanů a církve, čímž míníme podíl na Kristově úkolu kněžském, královském a prorockém anebo nověji kérygma – leiturgie – martyria – diakonia – communio.¹²⁰

Farnost má tyto úkoly:

- bohoslužbu - farnost je společenství schopné slavit Eucharistii; v ní se nachází živý kořen, jímž je farnost vytvářena, a také svátostné pouto jejího plného společenství s všeobecnou církví;¹²¹
- péči o své vlastní členy;
- péči o potřebné, vlastní i cizí;
- péči o šíření evangelia;
- péči o veřejné věci;
- péči o ty, kteří se životu farnosti vzdálili;
- péči o to, co jsme zdělili – kulturní památky, pozemky, budovy.¹²²

Pod pojmem farnost se mohou rozumět různé skutečnosti. Slovo „farnost“ je v češtině synonymem pro dva výrazy, které nacházíme v jiných jazycích: v němčině je to „Pfarrei“ (čili územně a úředně správní jednotka) a „Gemeinde“, což je označení pro konkrétní společenství lidí, tvořících nebo lépe řečeno žijících farnost.¹²³

Teologicky farnost není spojována jen společným vyznáním víry, ale také společným sdílením víry, duchovních darů a starosti o šíření víry. Jedná se také o společenství svátostné, pneumatické a diakonické v širokém slova smyslu (dary jsou určeny ke službě) a misijní.¹²⁴

3.1.2 Působení kněze a laiků ve farnosti

Kněz je služebníkem Krista, aby podle jeho příkladu, pro něj a s ním byl služebníkem lidí. Jeho ontologické připodobnění ke Kristu je základem jeho kněžské služby pro společenství. Skutečnost, že zcela náleží Kristu, jež je příhodně umocněna a zviditelněna posvátným celibátem, umožňuje, aby kněz sloužil všem.¹²⁵

¹²⁰ OPATRŇY, A. *Pastorace v postmoderní společnosti*, s. 59.

¹²¹ Srov. KONGREGACE PRO KLÉRUS, s. 22. [online].

¹²² OPATRŇY, A. *Pastorace v postmoderní společnosti*, s. 59.

¹²³ OPATRŇY, A. *Farnost – pastorální reflexe*, s. 66.

¹²⁴ OPATRŇY, A. *Pastorace v postmoderní společnosti*, s. 67.

¹²⁵ KONGREGACE PRO KLÉRUS, s. 6. [online].

Aby kněz mohl sloužit církvi – organicky členěnému společenství věřících, kteří jsou obdařeni stejnou křestní důstojností, avšak odlišnými charismaty a funkcemi –, musí ji znát a milovat tak, jak ji miloval Ježíš Kristus, který ji založil.¹²⁶

Kánon 521 §1 v církevním kodexu považuje přijetí kněžského svěcení za podmínku pro to, aby někdo mohl být ustanoven vlastním pastýřem farnosti – farářem. Také zatímní správce farnosti, její administrátor nebo farní vikář musí být knězem.¹²⁷

Kněz, který byl pověřen úřadem faráře, přejímá od okamžiku uvedení do úřadu zodpovědnost za pastýřskou péči nad svěřenými věřícími jako jejich vlastní pastýř. Úkol faráře jako pastýře je poznamenán zvláštní účastí na poslání Krista a plnění jeho úkolu. To znamená, že v plnění svého úkolu má farář následovat Krista, dobrého Pastýře. Pastýřská péče faráře zahrnuje, jak říká kán. 519, úkol učit, posvěcovat a řídit farní společenství. Je to úkol, kterým je vázán jak vůči celému společenství, tak vůči každému jednotlivému farníkovi.

Trojí úkol, zvěstovatelský, posvěcující a řídicí, má farář podle kán. 519 plnit pod vedením diecézního biskupa.¹²⁸

Kněz slouží společenství, které mu je současně také oporou. Kněz potřebuje přínos **laiků** nejen v oblasti organizace a správy svého společenství, ale také v oblasti víry a bratrské lásky. Mezi vírou kněze a vírou ostatních věřících totiž dochází k jakési vzájemné spolupráci.¹²⁹

To vše vyjádřil Jan Pavel II. v postsynodální apoštolské exhortaci *Christifideles laici*. Tento dokument přináší velmi podnětné myšlenky jak k životu farnosti, tak k účasti laiků na pastoračním působení. Zřetelně upřednostňuje chápání farnosti jako společenství osob a nadřazuje je vůči příslušnosti k území, struktuře nebo budově. Chce vidět farnost „jako bratrský a pohostinný dům rodinného soužití“.¹³⁰

Určitý podíl na pastorační činnosti církve přísluší každému pokřtěnému a kromě toho může být laik pověřen i některými úkoly, které běžně spadají do povinnosti posvěceného služebníka, ale nevyžadují svátost kněžství v žádném z jejich stupňů.

Účast laiků na pastoračním a apoštolském působení církve je nutná a tato nutnost má svůj kořen v požadavku plného a zdravého života církve a v katolické eklesiologii, nikoliv jen v nedostatku kněží.¹³¹

¹²⁶ Srov. tamtéž, s. 18.

¹²⁷ Srov. GÓRECKI, E. *Církev se uskutečňuje ve farnosti*, s. 92.

¹²⁸ Tamtéž, s. 103 - 104.

¹²⁹ KONGREGACE PRO KLÉRUS, s. 18. [online].

¹³⁰ Srov. OPATRNÝ, A. *Pastorace v postmoderní společnosti*, s. 114.

¹³¹ Srov. tamtéž, s. 109, 115.

3.1.3 Cesty farní pastorage

Pastorační úkol farnosti je nahlížen z hlediska různých skupin lidí různě. Někdo tedy považuje za hlavní úkol existence farnosti zachovat status quo (vždy tu byla), případně má na mysli důležitost zachování určité kulturní kontinuity. Někdo jiný hledá v existenci farnosti pomoc na osobní cestě k víře, případně pomoc na nějakém svízelném úseku své cesty. Mnozí pak považují existenci farnosti, faráře a kostela za nutné prvky pro zajištění „duchovenských služeb“ (křest, svatba, pohřeb). Právě poslední názor je dle Opatrného velmi rozšířený.¹³²

V zásadě je pastorační činností farnosti v širším slova smyslu činnost jak „dovnitř církve“, tak činnost navenek, která zasahuje i nečleny církve a to nejen misíí. Rozsah činnosti jak vnitrocírkevní tak i za hranicemi církve závisí podstatně jednak na živosti farnosti, tedy na souhrnu vnitřních kvalit jejích členů i skupin, jednak na její velikosti.

Farnost zpřítomňuje v dané lokalitě církve. Toto zpřítomnění není úplné, farnost totiž nemůže obsáhnout všechny rysy a úkoly církve, nicméně zpřítomňuje aspoň do jisté míry některé její podstatné rysy a naplňuje její úkoly.¹³³

Každá farní pastorage má za cíl vše shromažďovat a všechny posílat. Farní pastorage zohledňuje oba tyto aspekty – shromáždit věřící a posílat je inspirovat, těšit a vést ke svobodě.

Teolog Ambros se domnívá, že nyní v pastorači převládá zcela jednoznačně prvek „shromažďovat“, aspekt „poslání“ či „vyslání“ ve srovnání se shromažďováním je podstatně umenšen. Misionářské poslání, dialog a setkání se světem se nechápe v naší místní církvi jako konstitutivní prvek farní pastorage.

Pastorači ve farnosti nelze ničím nahradit, je však ji třeba podstatně doplnit.¹³⁴

Z farního společenství, které je předmětem pastorage, se musí stát farnost, která je subjektem pastorační činnosti.

Ambros uvádí, že je třeba práci ve farnosti jasně rozlišit:

- jádro farnosti, které nese spoluzodpovědnost za poslání farnosti směrem mimo vlastní společenství;
- část farnosti, která je vyčleněna pro službu vlastní farnosti;

¹³² OPATRŇY, A. Farnost – pastorační reflexe, s. 70.

¹³³ Tamtéž, s. 71.

¹³⁴ AMBROS, P. *Teologicky milovat církve*, s. 247.

- část farnosti, která přes všechny pastorační kroky se nadále nechává „obsluhovat“;
- malé skupiny, které hledají spřízněné duše a vytváří uzavřené kroužky;
- silně angažované jednotlivce ve skupinách a hnutích, které pro vlastní farnost většinou nehrají žádnou významnou roli.

Je nepravděpodobné, že všichni, kdo žijí na území farnosti, se stanou odpovědnými spolunositeli pastorace. Od tohoto absolutního cíle je třeba pastoraci osvobodit. Územní princip v rámci diecézí vytváří nerovnoměrná kritéria a disproporce z hlediska kvality a kvantity pastorace. Dnes je věřící křesťan veden k tomu, aby hledal společenství osobně. ¹³⁵

Můžeme vycházet z předpokladu, že v budoucnu bude existovat ještě větší specializace a rozdílné typy společenství.

Ambros uvádí možné oblasti budoucího rozvoje pastorace farnosti:

- rozšíření farní pastorace do většího prostoru na základě kooperace farností, vytváření organické pastorace a farních svazů;
- nabídka rozdílných silných polí víry, v kterých se zohlední „nadstandardní“ potřeby pokřtěných a potřeby hledajících;
- vytváření profilových farností, které budou mít v regionu schopnost vyzařovat jistou silou impulsy do méně rozvinutých farností;
- **začlenění ostatních, nediecézních institucí a způsobů života do diecézní sítě** při zachování vši její potřebné duchovní a pastorační autonomie (řehole, duchovní centra, nemocnice, školy, místa setkání, charity atd.);
- přezkoumání funkčnosti těch míst, kde se slaví eucharistie (jeden kostel, jedna mše);
- započítí procesu slučování farností, které budou mít ve své struktuře opěrné pastorační body, mezistupně, postavené především na formovaných angažovaných laicích. ¹³⁶

Podle názoru pastorálního teologa Opatrného je a bude jedním z velkých úkolů pro praktickou duchovní správu v jednotlivých diecézích stanovení kritérií, podle nichž se posoudí, jaká obec křesťanů skutečně farností je. Důležité je stále považovat územní farnosti

¹³⁵ Tamtéž, s. 248.

¹³⁶ Tamtéž, s. 249.

za základní pastorační jednotky a za typická prostředí, v nichž se děje vnitřní život církve. Na druhé straně je nezbytné, aby byla doplněna duchovními ohnisky klasickými (řeholní domy, poutní místa) i novodobými (hnutí s jejich stálými členy a domy, speciální cyklické akce pro mládež, manžele, rodiny apod.). Setkání s prostředím, kde jsou využívány podmínky k intenzivnímu duchovnímu životu, působí na řadu katolíků stimulujícím účinkem.¹³⁷

Dle Neugebauera je cílem prvního úseku cesty pastorace farnost, jejíž členové pokládají za směrnicí svého života evangelium a stále sbližují své jednání s jeho zásadami. K tomu využívají prostředků, které jim nabízí církev, prohlubují svůj vztah k farnosti, diecézi i církvi jako celku a v jednotě s hierarchií jsou „apoštoly“ tam, kde je třeba.¹³⁸

3.2 Společenství dětí a mládeže

Tuto kapitolu zařazuji, protože se domnívám, že skautský oddíl, který působí ve farnosti v ní plní funkci společenství a proto chci tento pojem od základu objasnit. Dále se chci v této kapitole věnovat vedení těchto společenství.

3.2.1 Funkce společenství

Tomu, co se v katolickém prostředí nazývá společenství ve specifickém významu slova, tedy menší skupině osob, odpovídají v sociologii v zásadě dvě skupiny pojmů: **skupina** a dále **komunita**.

Primární skupina má malý počet členů a vztahy velmi osobní. V této skupině se nejsnáze a nejvíce předávají elementy kultury a je místem pro získání základních sociálních dovedností. Typickým příkladem primární skupiny je rodina. **Sekundární skupina** – ať už je to malá nebo větší skupina, se liší především tím, že základní vazby v ní jsou funkční. Intimita vazeb nevzniká.¹³⁹

Malá skupina je skupina zpravidla 7-10 osob a má takovou velikost a takový typ vztahů, že v ní může mít a má osobní vztah každý s každým. Členové jsou o sobě navzájem

¹³⁷ Srov. OPATRŇY, A. *Pastorace v postmoderní společnosti*.

¹³⁸ NEUGEBAUER, J. *Farnost dnes a zítra*, s. 31.

¹³⁹ OPATRŇY, A. *Pastorace společenství*, s. 115.

dobře informováni, mají společné normy a vyznávají společné hodnoty. Lidé, kteří mají obvykle různé specifické potřeby a různé styly zbožnosti, se sdružují do menších nebo větších skupin buď uvnitř diecéze, nebo uvnitř farnosti. V tomto případě ale platí jedno důležité rozlišení: ve farnosti se shromažďují lidé různí, zatímco v malém společenství s určitou spiritualitou či určitým zaměřením se shromažďují lidé v mnoha ohledech stejní.¹⁴⁰

Slovo **komunita** má v katolické oblasti svůj specifický význam. Zpravidla je jím míněna řeholní komunita nebo neřeholní společenství s podobnými znaky. Sociologie pojímá význam tohoto slova širě: zná např. komunity sídelní, morální, terapeutické, výcvikové. Komunita je místo, kde člověk může získávat emocionální podporu, ocenění a praktickou pomoc v každodenním životě.¹⁴¹

Základní charakteristiku malých církevních společenství lze vysledovat již u prvních křesťanů, jak nám je popisují Skutky apoštolů (2,42-47):

- apoštolské učení – spojení s hierarchií církve, naslouchání učení církve,
- bratrské společenství – opravdová láska,
- eucharistie – jako posila a jako vrchol slavnosti,
- společná modlitba,
- společenství majetku – v nějaké podobě a nejen hmotné (sociální oblast), ale i duchovní sdílení,
- přibývá učedníků – evangelizace.¹⁴²

3.2.2 Funkce společenství pro mladé lidi

Křesťanský pojem **společenství** je dle názoru Kapláňka úplnější než představa mladých lidí o dobré partě. Křesťané se sdružují na základě společné víry a individuálního rozhodnutí jedince. **Parta** naproti tomu vzniká spontánně a sdružuje lidi, kteří se rádu schází a chtějí prožít společenství „tady a teď“.

Skupina vrstevníků přispívá k rozvoji osobnosti mladého člověka tím, že se mladý člověk může s určitou skupinou identifikovat a současně vyjádřit odstup od jiných skupin.

¹⁴⁰ OPATRŇÝ, A. *Pastorace v postmoderní společnosti*, s. 119, 122.

¹⁴¹ OPATRŇÝ, A. *Pastorace společenství*, s. 116.

¹⁴² Srov. BALÍK, J. *Na cestě s mladými*, s. 377.

Parta hraje významnou roli při vytváření vztahů a přináší svým členům pozitivní zážitky: zážitek sounáležitosti a uznání, příp. úspěchu.

Cílem jsou vztahy členů party mezi sebou a jejich zrání skrze tyto vztahy. Křesťanská parta umožňuje nadto prožít křesťanské hodnoty. Křesťansky orientovaná skupina může poskytovat atmosféru bezpodmínečného přijetí, která je předpokladem, aby se člověk někde cítil doma. Úsilí o naplnění touhy mladých lidí po vzájemné komunikaci můžeme tedy považovat za jednu z priorit církevní práce s mládeží.¹⁴³

3.2.3 Duchovní vedení

Termínu **duchovní vedení** (jiný výraz - duchovní doprovázení) se dnes běžně užívá v asketické literatuře. Rozumíme jím individuální duchovní pomoc poskytovanou člověku v procesu jeho vnitřního růstu.¹⁴⁴

Cílem duchovního vedení je hlubší setkání s Kristem a také proces, jak se lépe naučit rozpoznávat různá hnutí mysli. Základním prostředkem vedení je osobní rozhovor.¹⁴⁵

Duchovní vedení může poskytovat v prvé řadě **kněz** a příležitostně i **laici** – často starší nebo dospělí animátoři (vysvětlení pojmu viz s. 50). Zde platí, že „obecně vzato je každý křesťan pozván k tomu, aby se stal duchovním vůdcem.“¹⁴⁶

Nejdříve budeme v této kapitole uvažovat s teologem Augustynem o tom, jak by mělo vypadat duchovní vedení dětí a mládeže, ať už je poskytováno od kněze nebo laika.

3.2.3.1 Duchovní vedení dětí

Duchovní touhy mládí se zakládají a rozvíjejí už v dětství. Pokud mají děti dobrý emocionální a duchovní kontakt s matkou a s otcem, tehdy – zvláště v útlém dětství – mohou rodiče na přání svých potomků přijmout roli duchovního vůdce.

Mimořádná příležitost, jak nabídnout dětem duchovní pomoc, se nabízí katechetovi v rámci přípravy na první svátost smíření a na první svaté přijímání. Pomoc kněze představuje pouhou pomoc při výchově, jejímž těžištěm je rodina.

Hlavním předmětem a obsahem duchovního vedení dětí je v první řadě výchova svědomí. Protože dítě ještě nemá správně utvořené vědomí dobra a zla, může se pro ně stát

¹⁴³ Srov. KAPLÁNEK, M. *Pastorace mládeže*, s. 70-73.

¹⁴⁴ AUGUSTYN, J. *Vedení Bohem – Praxe duchovního vedení*, s. 20.

¹⁴⁵ Srov. BALÍK, J. *Na cestě s mladými*, s. 212.

¹⁴⁶ Srov. tamtéž.

zповěď spojená s duchovním vedením důležitou pomocí pro postupném osvojování si správného úsudku svědomí.

Dalším důležitým předmětem duchovního vedení dětí jsou vztahy k bližním, zvláště k rodičům a vrstevníkům. V těžkých okamžicích jim může kněz prostřednictvím duchovního vedení pomoci lépe pochopit jejich situaci a učit je moudrému kompromisu ve vztahu k rodičům i k vrstevníkům.

Duchovní vedení může děti učit objevovat Boží přítomnost a působení v lidském životě. Pochybnosti ve víře jsou v tomto věku spíše výjimkou a objevují se teprve v dospívání, kdy mladý člověk vnímá potřebu stavět se kriticky ke všemu, co v období dětství přejal od dospělých.¹⁴⁷

3.2.3.2 *Duchovní vedení mládeže*

Duchovní vedení spolu s účastí na životě farního společenství je schopno podat mladým v jejich těžkém životním období účinně pomocnou ruku. Vyslovit své obavy, nepokoje, rodící se touhy a potřeby před duchovním vůdcem jim pomáhá získat od sebe odstup a pohlédnout na svou existenci s větším klidem a realismem. Pocit odpovědnosti za sebe a za svůj život je myslitelný pouze v prostředí pokoje a pozitivního přístupu k životu.

Duchovní vůdce plní ve vztahu k mladému člověku jednak úlohu důvěrníka, jednak průvodce a mistra v lidských a duchovních záležitostech. Duchovní vedení dospívajících však potřebuje vedoucího skutečně upřímně a obětavě oddaného mladým.¹⁴⁸

Nyní se budu věnovat jednotlivým doprovázejícím – animátorovi a knězi.

3.2.3.3 *Úloha animátora v pastoraaci dětí a mládeže*

Pojem animátor se používá pouze v pastoraaci mládeže, nikoli v pastoraaci dětí. Pro účely této práce si dovoluji animátora považovat za duchovního vedoucího dětí i mládeže. Jeho službu chci dále srovnávat s funkcí skautského vedoucího, který vede a doprovází děti i mládež.

Animátor je člověk, který do skupiny přináší ducha – dech života. Pomáhá jednotlivým členům skupiny, aby jejich setkávání nebylo jen bezobsažné nebo vyplněné

¹⁴⁷ Srov. AUGUSTYN, J. *Vedení Bohem – Praxe duchovního vedení*, s. 83 - 86.

¹⁴⁸ Srov. tamtéž, s. 87 - 90.

pouze hrou či zábavou. Snaží se povzbuzovat, motivovat. Pro život církve je důležitou skutečností, že tento způsob výchovné práce je založen na vztazích.

Jiným označením, s nímž jsme se mohli setkat, je **asistent**. Je to člověk, který dává svou energii do služeb druhých, spolu s nimi a v závislosti na nich. Zvláště v církvi je tento svobodný zájem o druhého důležitý.

Skautská organizace používá jednoduché označení **vedoucí**. Toto označení zase napovídá, že jde o zodpovědnou službu. Jedná se o člověka, jenž by měl být napřed ve srovnání se svými svěřenci a být jim vzorem. Proto musí svou službu brát vážně, poctivě se na ni připravovat a vyhodnocovat výsledky svého působení.

V terénní sociální práci v různých dobrovolnických organizacích se setkáváme s pojmem **streetworker – sociální asistent, terénní pracovník**, který vyhledává mladé lidi v jejich přirozeném prostředí, navazuje s nimi osobní vztahy a pomáhá jim pozitivně naplnit jejich volný čas. Věkem bývá blízký těm, jimž se dává k dispozici.¹⁴⁹

Animátor je mladý člověk, který sám anebo spolu s ostatními vede a oduševňuje společenství a zajišťuje jeho křesťanskou kvalitu i návaznost na Církev. Není hlavně organizátorem a manažerem, ale působí na druhé především svým osobním příkladem a svým vztahem ke každému jednotlivci.¹⁵⁰

Příprava animátorů je klíčovým bodem rozvoje pastorace mládeže. Můžeme se s ní setkat u skautských oddílů vedených v křesťanském duchu a u salesiánů.¹⁵¹

3.2.3.4 Úloha kněze v pastoraci dětí a mládeže

Kněz má při pastoraci dětí i mladých důležitou roli při jejich doprovázení a při duchovním vedení.

Balík se domnívá, že mladí očekávají od kněží bezpodmínečnou lásku, přijetí, a to vyžaduje mít na ně čas. Zároveň ale v knězi touží najít autoritu, oporu a pomoc. Tak se kněz stává důvěrníkem, přítelem a rádcem. Mladí lidé chtějí od kněze slyšet pravdu. Chtějí si ověřit, zda je důvěryhodným služebníkem církve a Krista. Potřebují u něho zažít blízkost, ale i posvátno. Duchovní otcovství je tedy z mnoha důvodů zvláštním darem kněze. Kněz předkládá, vysvětluje, nabádá, motivuje, ale zároveň respektuje konkrétní rozhodnutí člověka.

Současná pastorace nemůže jít jinou cestou než cestou osobního sdílení. Jan Pavel II. zdůrazňuje: „To, co je dnes potřeba je církev pro mladé lidi, která by uměla mluvit k jejich

¹⁴⁹ Srov. BALÍK, J. *Na cestě s mladými*, s. 305 - 306.

¹⁵⁰ GRAUBNER, J., ŠIMÁČEK, M., MARTÍNEK, M. *Křesťanské společenství mládeže*, s. 15.

¹⁵¹ BALÍK, J. *Na cestě s mladými*, s. 329.

srdcím, uměla je rozhrát, nadchnout evangelní radostí a silou eucharistie. Církev, která by uměla přijímat a být přitažlivá pro ty, kdo hledají cíl, který by naplnil celý život.“

Na prvním místě je to tedy kněz, kdo se Božím slovem nechává proměňovat a poznává nauku církve. Hlásání Slova vykonávané v hierarchickém společenství je službou, kterou nese autorita církve. Kněz tím, že jménem církve předkládá katolickou víru, dosvědčuje víru církve.¹⁵²

Dle názoru teologa J. Webera je úkolem kněze hledat zodpovědné laiky, povzbuzovat je, vzdělávat a omezovat své přímé vedení dětí a mládeže. Církevní laické povolání nemůže být bez kněžského povolání. Mladí a církve potřebují kamarádské svědectví a odbornou znalost těch lidí, kteří na této cestě uskutečňují své povolání a dávají poznat, že jsou nerozděleně v této církvi. Mládež potřebuje nerozděleně zaslíbení, bratrství a transcendenci. Tomu pomáhá nejlépe kněz, když je mezi mladými velmi výrazně knězem.¹⁵³

3.2.4 Praktické působení společenství mládeže

Podle příručky Křesťanské společenství mládež od J. Graubnera a kol. je v praxi třeba dbát na to, aby se v životě společenství nezapomínalo na některé ze tří základních směrů:

- prohlubování vztahu k Bohu;
- vzájemné sdílení života;
- život praktické křesťanské lásky, tzn. aktivita navenek – služba církvi a lidem.¹⁵⁴

Aby mohla skupina pro něco žít, musí se časem rozhodnout o svém celkovém zaměření.

Zaměření skupiny může být různé a může se vzájemně prolínat:

- všeobecně zábavné (pro mladé, začínající, nevyzrálé);
- katechumenátní;
- vokacionální (zaměřená na psychologii a lidské vztahy v období partnerství a hledání povolání buď všeobecně nebo zvláště na zasvěcený život);
- modlitební;
- charitativní (s aktivitou v oblasti charitativní pomoci);

¹⁵² Srov. tamtéž, s. 347 - 364.

¹⁵³ Srov. WEBER, J. Linie řízení práce s mládeží v církvi, s. 138

¹⁵⁴ GRAUBNER, J., ŠIMÁČEK, M., MARTÍNEK, M. *Křesťanské společenství mládeže*, s. 7.

- výchovné (s aktivito v oblasti výchovy, např. vedení skupiny mladších dětí);
- ekologické;
- biblické (společná četba Bible s rozjímáním, dialogem a ostatními zkušenostmi).¹⁵⁵

Každé společenství žije dle Graubnera a kol. ze tří typů setkání:

- **pravidelné setkání** v určitém časovém intervalu s pevným programem;
- **mimořádné společné akce** (kultura, práce, výlety, prázdniny)

Životaschopnost společenství se pozná podle toho, že jeho členové mají zájem o společný život i mimo pravidelná setkání. Ten se realizuje jednak v akcích zaměřených na vlastní obohacení a soužití, jednak na službu druhým, jejíž typ většinou závisí na zaměření skupiny – výchova mladších dětí, pomoc starším lidem, brigády, účast na ekologických iniciativách atd.;

- **osobní vztahy** mezi jednotlivci a skupinkami

Rozvoj osobních vztahů je nedílnou součástí života společenství. Animátor musí být první, kdo bude tyto vztahy vytvářet. Měl by znát všechny členy společenství, být s nimi nejen při společných akcích, ale i jednotlivě, mluvit s nimi o jejich problémech, vědět, čím trpí, a hledat možnost pomoci.

Přitom všem je třeba mít stále na paměti jedno: středem společenství je Ježíš. On nás povolává, On nás sjednocuje, On nás vede, a také nás naplňuje svým slovem. Každý problém je třeba řešit především modlitbou a pak kroky vzájemného odpuštění.¹⁵⁶

V situaci české římskokatolické církve mluví Balík o **základních prostředích farností v České republice, kde se prakticky uskutečňuje život společenství.**

- ***Přetrvávající tradiční model***

Jedná se o farnosti, kde je mladých lidí stále dost. Taková farnost pak umožňuje, aby měla více společenství rozdělených podle věku, podle zájmu apod. V takovém případě je ve farnosti i více animátorů a jde o to, aby spolupracovali mezi sebou i s místním knězem. Takové prostředí umožňuje použít klasické pastorační postupy jako je systematická formace a katecheze, dobrý katechumenát, příprava na biřmování a náboženskou výuku.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 21.

¹⁵⁶ Srov. tamtéž, s. 21-25.

▪ *Nastupující model*

Mladí ve farnosti sice jsou, ale není jich v ní samotné „dostatek“. Proto se společenství dá vytvořit v podstatě jen na oblastní či vikariátní úrovni.

Kromě základní standardní pastorační aktivity je třeba nacházet pro mladé *nadfarnostní a mimofarnostní pozitivní výchovná prostředí*. Farnost dnes pro mladého člověka představuje příliš úzký prostor.¹⁵⁷

Řada řeholí, novodobých hnutí a společenství se stala nebo stávají centry oživení diecéze nebo země. Pro mnoho lidí je malé společenství konkrétním místem, kde se bude odehrávat jejich prožívání společenství církve, místem zakotven, „domovem“ víry i křesťana. Farnost může být velmi dobrým „domovem“ jak pro jednotlivce, tak pro malá společenství a hnutí; společenství nebo malá společenství ale nejsou v zásadě alternativou k farnosti, spíš mohou být jedním z jejích elementů.¹⁵⁸

3.3 Konkrétní návrhy pro praxi pastorače dětí a mládeže

Uvádím několik konkrétních návrhů pro praktickou pastorači dětí a mládeže od uznávaných pastorálních teologů. Může v realizaci těchto návrhů ve farnosti pomoci skautská organizace se svým výchovným systémem? Pokus o odpověď viz kap. 3.4.

Teolog Weber říká, že církve jednoduše nedělá něco „pro“ mládež, „nemá“ jednoduše mládež, ale je podstatně také mládež. Tato myšlenka musí být stabilně prohlubována, aby mladí nebyli viděni jen jako spolupracovníci, jako apoštolsky činní, a podle toho posuzováni. Ale mají být těmi, kteří již svou existencí dávají církvi jisté zabarvení, bez nich by církve byla neúplná.¹⁵⁹

Pastorální teolog P. M. Zulehner ve své přednášce *Mládež mezi církví a společností* přináší dvě dimenze metody církevní práce s mládeží:

▪ *Vnitřní věrohodnost – zprostředkování životní moudrosti*

Úloha pastorače mládeže je jednoznačně zpřístupnit mladým lidem křesťanskou životní moudrost, tzn. ukázat, jak je možné uspořádat každodenní konkrétní život tak, aby to

¹⁵⁷ Srov. BALÍK, J. *Na cestě s mladými*, s. 399.

¹⁵⁸ OPATRNÝ, A. *Pastorače v postmoderní společnosti*, s. 126.

¹⁵⁹ Srov. WEBER, J. *Linie řízení práce s mládeží v církvi*, s. 131.

odpovídalo tradici pocházející od Ježíše, což slibuje možnost smysluplného a šťastného života. Přitom půjde o to, dát na důležité otázky mladých lidí hodnověrnou vlastní odpověď, která se záměrně odchyľuje od jiných.

▪ **Vnější věrohodnost – zkušenost s církví**

Abychom mohli mladému člověku v odporu proti společnosti nabídnout přijatelnou a životaschopnou křesťanskou životní moudrost, abychom umožnili lidem zodpovědným za pastorační mládeže sebejisté zvěstování křesťanské životní moudrosti, je nutné zajistit vedle vnitřní věrohodnosti zprostředkované životní moudrosti také její vnější věrohodnost. To se děje tím, že:

- tato životní moudrost může být v církvi zakoušena, přičemž sociální prostor církve sahá od jednotlivého křesťana přes skupiny a farnosti až k celé církvi; křesťanství bez církve se dnes ukazuje jako neživotné a nezprostředkovatelné;
- mladí lidé potkávají křesťany, kteří se pro ně stávají „signifikantní pro jiné“;
- v důsledku tohoto setkání dojde k rozhodnutí, ve kterém je stará životní moudrost odhozena a ospravedlněna nová;
- nová životní moudrost má „živnou půdu“ v „církvi“ (společenství, farnost, vztahové osoby v církvi).¹⁶⁰

Dále **J. Balík** ve svém díle **Na cestě s mladými** přichází s konkrétními návrhy cest pro praxi:

- Mít na mladé lidi a jejich doprovázení čas. Vytvářet s nimi dlouhodobé osobní vztahy a naslouchat jim. Neodsuzovat je za vnější projevy a za jejich nedostatky, ale přijímat je. Být trpělivý k jejich nedostatkům a selhání.
- Pomáhat mladým lidem nacházet odpovědi. Odpovídat lidsky normálně, přitažlivě, citlivě, s láskou a s milosrdenstvím. Zdůraznit důležitost svědectví vlastního života křesťanů.
- Uvádět mladé lidi do solidního a rozmanitého duchovního života založeného na evangeliu, jenž umožňuje zakusit hluboké duchovní zkušenosti. Učit je modlit se.
- Považovat službu církve mládeži za jednu z priorit a vytvořit k tomu ekonomické, personální a organizační podmínky.
- Hledat cesty finanční podpory s větším zapojením vlastních církevních zdrojů.

¹⁶⁰ ZULEHNER, P. M. Mládež mezi církví a společností, s. 149.

- Je nutné přijmout výzvu k vytváření nadfarnostních a mimofarnostních pozitivních výchovných prostředí. Po období dozrání se pak mladí lidé jako dospělí do farností vrátí a budou pro ni přínosem.
- S odvahou označit negativní vlivy uvnitř církve, čelit jim a postavit se za to, co je pozitivní.
- Vzbuzovat v mladých lidech zájem o svět a zapojovat ji do konkrétní služby. Dávat jim možnost větší samostatnosti, a tak jim pomáhat převzít zodpovědnost.
- Učit se „hovořit“ a komunikovat způsobem, kterým se dorozumívají mladí lidé.
- Prohloubit katechumenát a katechezi mladých. Vysvětlovat mladým Písmo svaté, liturgii, víru a morální postoje.
- Jít za mladými a být přítomni tam, kde se mládež setkává a tráví svůj volný čas (hory, ulice, sídliště...).
- Nabízet mladým lidem, zvláště vysokoškolákům, s přihlédnutím k jejich životní specializaci, solidní a kvalitní vzdělání v teologii.
- Rozvinout a využít možnosti, které poskytuje dobrovolnická služba.

Také **Don Domenico Sigaliny**, teolog zodpovědný za pastorační mládež Italské biskupské konference rozvádí ve své přednášce Deset základních bodů pastorační mládeže. Jmenujme některé:

- *Absolutní nutnost brát vážně svět mládeže*
- *Celé společenství církve musí nést zodpovědnost za mládež*
- *Maximální péče věnovaná přípravě vychovatelů, aby mohli předávat víru ve všech prostředích mládeže*
- *Nabídka výchovné metody*

Sloučení života a víry, formace, povolání, služba, odvážné hlásání, poslání, misie. Je tedy nutné, aby křesťanské společenství více přemýšlelo o svých výchovných metodách, protože je potřebná metoda, která by nás nutila lidi činné v pastorační k tomu, aby sebe i mladého člověka konfrontovali s realitou, s prostředím, s přáteli, s novými způsoby vyjadřování, komunikace.

- *Spojit pastorační mládež se všemi, kteří pracují pro mládež na okraji*

Vychovatelé, kteří vychovávají mladé lidi k víře, se mají nacházet tam, kde se mohou setkávat se zkušenostmi mládeže, které se běžně prožívají v životě farnosti, sdružení, ve formačních skupinách, v oratoři.¹⁶¹

3.4 Skauting jako subjekt pastorační péče dětí a mládeže

Cílem této kapitoly je dokázat, že skautská organizace je jedním ze subjektů české pastorační péče dětí a mládeže v římskokatolické církvi.

Skauting je výchovným hnutím. Patří do kategorie mimoškolního vzdělání, neboť je to organizovaná instituce s výchovným cílem a pracuje mimo rámec formálního vzdělávacího a výchovného systému.¹⁶² Do pastorační péče mládeže a dětí můžeme zařadit dle názoru M. Kapláňka všechny aktivity, kterými se křesťané snaží podílet na realizaci Božího záměru s mladými lidmi v jejich konkrétních životních podmínkách a tak tedy do této oblasti patří výchova v rámci školy, rodiny a volného času.¹⁶³

Dle Kapláňka můžeme nabídky mládežnických aktivit rozdělit do dvou základních skupin: **nabídky organizované** a **nabídky volně přístupné**.

Pod **nabídkami organizovanými** si můžeme představit zejména zájmovou činnost, ale také aktivitu v rámci sportovních oddílů a mládežnických organizací. Předpokladem účasti je pak buď členství v nějaké organizaci anebo závazná přihláška do nějakého kurzu či skupiny.

Nabídky volně přístupné – „otevřená práce s mládeží“ se naopak vyznačují tzv. nízkoprahovostí, tedy minimálními nároky na účastníka. Otevřenost znamená, že jsou zminimalizovány apriorní nároky na účastníky, obsah nebo průběh aktivit. Otevřenou práci s mládeží můžeme tedy definovat jako formu pomoci mladým lidem prostřednictvím nabídek, které jsou voleny a uskutečňovány na základě zájmů mladých lidí a jsou všem přístupné.¹⁶⁴

Domnívám, že skautský výchovný systém lze zařadit podle tohoto rozdělení do nabídek organizovaných. Skautská organizace má propracovaný systém členství a stojí na

¹⁶¹ Srov. SIGALINY, D. *Deset základních bodů pastorační péče mládeže*.

¹⁶² Viz s. 31.

¹⁶³ Viz s. 19.

¹⁶⁴ KAPLÁNEK, M. *Pastorační péče mládeže*, s. 54.

pevných myšlenkových základech jako jsou skautské principy, slib a skautský zákon. Tyto „ideály“ se svým členům snaží zdůrazňovat, ale činí tak nenásilnou formou – skautskou metodikou, kterou je založena na základě vlastních zájmů členů skautského hnutí. Skautské oddíly jsou přístupné všem a děti a mládež přicházejí do oddílů zde může uspokojit své potřeby a zároveň jsou jim předány určité základní hodnoty vyjádřené ve skautských ideálech.

Skauting je způsob cesty životem. A ten způsob života je určován a veden určitými pravidly. Každý člen hnutí řídí ví, že taková životní pravidla existují, dobrovolně je přijal za vlastní a usiluje o to, aby se jimi řídil.¹⁶⁵

Pro organizovanou i volně přístupnou práci s mládeží dle Kapláňka je charakteristickým rysem *dobrovolná účast*. Dále se vyznačuje těmito vlastnostmi:

- *pružnost v konkrétním jednání;*
- *maximální omezení ovládnání (dospělými) z titulu moci;*
- *odstup od institucionálních očekávaných výsledků;*
- *orientace za zájmy a potřeby dětí a mladých.*¹⁶⁶

Naplnuje tedy skauting dle tohoto pojetí vlastnosti práce s dětmi a mládeží?

- Organizace Junák – svaz skautů a skautek ČR je *dobrovolné* občanské sdružení¹⁶⁷, činovníci pracují bez nároku na odměnu.
- Junák má pevnou organizační strukturu, která je nutná pro chod každého občanského sdružení. Dospělí – skautský vedoucí, činovník si uvědomuje, že skauting je výchovné hnutí pro děti a mládež a že se *na tomto procesu výchovy může pouze podílet*. Skautský vychovatel si uvědomuje, že je pouze jedním z činitelů, který dítě a mladého člověka ovlivňují.¹⁶⁸
- Skauting nemá za cíl předělat mladého člověka podle předem daného ideálu, ale snaží se jej *podnítit k maximálnímu rozvoji všech oblastí jeho osobnosti*.¹⁶⁹
- Skauting se snaží podnítit dítě a mladého člověka k rozvoji jeho schopností díky tomu, že se formou hry dokáže *orientovat na jeho potřeby a zájmy*.¹⁷⁰

¹⁶⁵ Srov. PEČENÝ, J. Základy duchovní výchovy ve skautingu, s. 2. [online].

¹⁶⁶ KAPLÁNEK, M. *Pastorace mládeže*, s. 21.

¹⁶⁷ Viz s. 22.

¹⁶⁸ Viz s. 33.

¹⁶⁹ Viz s. 32.

¹⁷⁰ Viz s. 35 – 37 – Metodika skautské výchovy.

Domnívám se, že všechny vlastnosti, které uvádí Kaplánek o mládežnické práci, jsou u skautského přístupu naplněny.

3.4.1 Srovnání skautské výchovy s „ideálním“ pojetím pastorace dětí a mládeže

Pro církevní práci s mládeží vyplývají podle diakonického pojetí ¹⁷¹ některé priority:

- *poskytnout mladým lidem prostor (nejen prostor jako místo, ale také sociální prostor);*
- *učit žít ve společenství;*
- *učit prožívat spoluzodpovědnost za společnost;*
- *budovat osobní vztahy;*
- *budovat identitu a odolnost vůči vlivům;*
- *spoluúčast mladých na vytváření programů.*

Tyto priority, které vyjadřují „ideální“ přístup církve k mladým lidem i dětem, který popisuje Kaplánek chci srovnat se skautským přístupem, který je využíván v praxi. Tím chci dokázat, že skautské myšlenky a výchovný systém z nich vycházející může být využit prakticky v pastoraci dětí a mládeže.

Priority církevní práce s mladými a dětmi shrnu do dvou bloků, které spolu podle mého názoru obsahově souvisí.

1. BUDOVAT IDENTITU A ODOLNOST VŮČI VLIVŮM, BUDOVAT OSOBNÍ VZTAHY, UČIT PROŽÍVAT SPOLUZODPOVĚDNOST ZA SPOLEČNOST

Z hlediska „ideální“ pastorace dětí a mládeže:

- křesťanská výchova ve víře se snaží vytvořit osobní vztah s ostatními lidmi v životní jednotě s Kristem, cílem je dospělé utváření života na základě vlastní zkušenosti; ¹⁷³

¹⁷¹ Viz s. 20.

¹⁷³ Viz s. 11.

- pastorec mládeže má zpřístupnit mladým lidem křesťanskou životní moudrost – ukázat jak je možné uspořádat každodenní život, uvádět do duchovního života založeného na evangeliu;¹⁷⁴
- dospívajícím mladí lidé by měli mít v církvi pocit, že k ní patří a tak ji spoluvytvářejí;¹⁷⁵
- prostřednictvím křesťanských zvyků a slavností je upevňována láska, vztahy mezi lidmi navzájem a vztah mezi Bohem a člověkem;¹⁷⁶
- v dětském věku má rodina prvotní význam pro navození základní lidské důvěry a pocitu vlastní hodnoty – církvev její vliv doplňuje a zároveň i upevňuje pomocí vyučování náboženství, farní katechezí a mimoškolními aktivitami.¹⁷⁷

Z hlediska skautské výchovy:

- cílem skautské výchovy je podílet se na rozvoji schopností mladých lidí, tak aby z nich byli samostatné osobnosti i zodpovědní členové společnosti¹⁷⁸ – znakem skautingu je neustále hledání cest života, díky výchovné metodice, která je založena zejména na získané zkušenosti,¹⁷⁹ a přijmutí myšlenkových základů, které jsou vyjádřené ve slibu a skautském zákonu může mladý člověk poznat sám sebe, své bližní a rozvíjet své duchovní hodnoty;
- skauting chce přispět k výchově mladých lidí prostřednictvím hodnotového systému, založeném na základních principech – povinnost k Bohu, povinnost k jiným, povinnost k sobě¹⁸⁰ - tyto principy v sobě nesou duchovní náboj, který určuje hierarchii hodnot, kterou tím člen skautské organizace přijímá;
- skautská výchovná metoda tvoří propracovaný systém a počítá se vzájemnou spoluprací mladých a dospělých a dále se zájmem a spoluúčastí mladého člověka na jeho osobním rozvoji;¹⁸¹
- skautská výchova si uvědomuje, že je pouze jedním z činitelů, který život mladého člověka ovlivňuje¹⁸² - každý skautský vůdce by měl spolupracovat s rodinou svěřeného dítěte.

¹⁷⁴ Viz s. 56 – 57.

¹⁷⁵ Viz s. 16.

¹⁷⁶ Viz s. 11.

¹⁷⁷ Viz s. 12.

¹⁷⁸ Viz s. 31.

¹⁷⁹ Více viz s. 25 – 26.

¹⁸⁰ Více viz. 24 – 25.

¹⁸¹ Viz. s. 34.

¹⁸² Viz s. 33.

¹⁸⁴ Viz. s. 49.

2. POSKYTNOUT MLADÝM LIDEM PROSTOR, UČIT ŽÍT VE SPOLEČENSTVÍ, SPOLUÚČAST MLADÝCH NA VYTVÁŘENÍ PROGRAMŮ

Z hlediska „ideální“ pastorační péče dětí a mládeže:

- pastorační péče dětí a mládeže se uskutečňuje v České republice zejména ve farnosti prostřednictvím farní katecheze a volnočasových aktivit;
- křesťané se sdružují na základě společné víry a individuálního rozhodnutí do společenství, ¹⁸⁴ jejich duchovní vedení je poskytováno od kněze nebo laika, nejlépe ve vzájemné spolupráci;
- laik = animátor = asistent povzbuzuje společenství v jejich činnosti, motivuje je, působí osobním příkladem a svým vztahem ke každému jedinci ze skupiny; ¹⁸⁵
- kněz v pastorační péči dětí a mládeže doprovází a podporuje animátory, měl by být pro všechny na jedné straně autoritou, na druhé straně oporou, důvěrníkem, rádcem; kněz dosvědčuje víru církve; ¹⁸⁶
- křesťanské společenství by nemělo zapomínat na prohlubování vztahu k Bohu, vzájemné sdílení života a na aktivní praktický křesťanský život; ¹⁸⁷ každé společenství by mělo žít ze tří typů setkávání – pravidelné setkávání, mimořádné společné akce a z osobních vztahů; ¹⁸⁸
- společenství působící ve farnosti by mělo být dostatečně motivované. Tato motivace by měla vycházet z touhy po vzájemném sdílení a ze zájmu o společné dílo – modlitba, studium atd.;
- společenství by mělo být na jedné straně soudržné, na druhé straně by se nemělo příliš uzavírat a přispívat ke společnému životu ve farnosti. Různost lidí setkávajících se ve farnosti má podle Balíka řadu výhod: každý prožívá svou víru jiným způsobem a tím obdarovává ostatní. ¹⁸⁹
- Dle Sekce pro mládež a výhledů do budoucna pro pastorační péči dětí a mládeže v České republice by se měla pastorační péče vydat:
 - o cestou kvality – tedy zkvalitnit pořádané akce pro mládež a hledat nové přístupy,
 - o cestou osobních kontaktů a vzájemné spolupráce,

¹⁸⁵ Viz. s. 51 – 52.

¹⁸⁶ Viz s. 52 – 53.

¹⁸⁷ Viz s. 53.

¹⁸⁸ Viz s.54.

¹⁸⁹ Srov. BALÍK, J. *Na cestě s mladými*, s. 122 - 127.

- o cestou vyhledávání nových spolupracovníků – kněží i laiků.¹⁹⁰

Kaplánek se domnívá, že v současné době se v náboženské výchově s výjimkou přímo nábožensky zaměřených akcí, nemluví o víře, ani o křesťanské motivaci. Zdůrazňuje, že tento stav se může změnit, pokud náboženská výchova bude probíhat v prostředí meziosobních vztahů.¹⁹¹

Z hlediska skautské výchovy:

- skautská výchova probíhá v první řadě v družině, která je součástí oddílu;¹⁹² oddíl dále může spolupracovat s jinými organizacemi např. římskokatolickou farností a svou výchovnou metodou ovlivňovat chod farnosti;
- vedoucí oddílu může tedy stát v pozici jako animátor společenství – posláním skautského vedoucího je vychovávat mládež a děti v duchu skautského zákona¹⁹³ dle metod skautské výchovy¹⁹⁴, vůdce stejně jako animátor doprovází a tím vychovává; kněz tedy může přistupovat k vedoucímu stejně jako k animátorovi;

V praktické činnosti oddílu můžeme vidět jaký je skutečný vztah skautského vůdce k duchovní výchově ve skautingu – skautské spiritualitě, jak se dokáže v této nesporně náročnou oblasti výchovy orientovat, jak dokáže v duchu skautských myšlenek své svěřence vychovávat, a zda u něho nepřevažuje či dokonce nepřevládá pouze praktický skauting.

Podle názoru Zdeňka Navrátila, bývalého starosty Junáka a uznávaného odborníka na duchovní rozměr skautingu není podstatné, jakou víru skautský vůdce vyznává či je bezkonfesní, důležité je, že je schopen vychovávat mládež v rámci rozšiřujícího se ekumenického chápání světa respektovat i víru ostatních, přijmout i „atheisty“, a žít v duchu „vzájemného respektu – neboli vzájemné úcty“ v souladu s formulovanými základními principy hnutí.¹⁹⁵

- skauting je dramatická hra pro život a tomu odpovídá i jeho výchovná metodika – v oddílech, které můžeme srovnat s křesťanským společenstvím se nezapomíná na zdůrazňování skautského slibu a zákona, který v sobě nesou silný duchovní náboj;¹⁹⁶
- K základním principům skautské výchovné praxe patří:

¹⁹⁰ Srov. tamtéž, s. 190.

¹⁹¹ Srov. KAPLÁNEK, M. *Pastorace mládeže*, s. 44, 45.

¹⁹² Více viz s. 25.

¹⁹³ Skautský zákon x křesťanství vysvětleno viz *Duchovní rozměr skautingu* s. 29.

¹⁹⁴ Více viz s. 35 – 37.

¹⁹⁵ Srov. NAVRÁTIL, Z. *Morální rozměr...*, s. 33. [online].

¹⁹⁶ Více viz *Duchovní rozměr skautingu* s. 27 – 30.

- družinový systém, kde každý dostává možnost uplatnění a tím se děti a jejich vedoucí vychovávají navzájem,
 - učení činností a práce s hrou – hra rozvíjí tvořivost, komunikaci, spolupráci, vytváří novou osobní zkušenost,
 - pobyt v přírodě – skauti respektují řád přírody a mají úctu k životu, tím vstupují do duchovních hodnot a předávají je dál i „nevěřícím“ dětem a mládeži.¹⁹⁷
- program skautského oddílu je tvořen z pravidelné činnosti – schůzek a z pořádaných akcí, které jsou určeny pro udržování běžného chodu oddílu – výpravy, tábory atd.¹⁹⁸ a akcí, kde se více zdůrazňuje sociální, občanský a ekologický rozměr¹⁹⁹ skautingu – např. charitativní akce.

Předchozí body dle mého názoru ukazují, že skautská výchova probíhá zejména v rovině meziosobních vztahů a její myšlenkové základy mají silný duchovní náboj. Dle mého názoru může přispívat k chodu farnosti, ať už je její součástí nebo jen s farností nějakým způsobem spolupracuje viz příklad činnosti skautských oddílů v kap. 3.5.

Z předchozích kapitol vyplývá, že skauting jako výchovný systém s jeho mravními principy v sobě nese duchovní náboj, skautskou spiritualitu, která určuje normy jejího chování a tedy i hierarchii hodnot. Hledání duchovního rozměru má ve skautingu celou řadu podob – prožívání krásy přírody, společné zážitky ve skupině, překonávání sebe sama.

Požadavek slučitelnosti skautingu a křesťanství není pouze přáním skautů – křesťanů, ale patří mezi centrální teze samotného skautingu jako „ideologie“.

Výchova ve skautském pojetí spočívá v rozvíjení dispozic, které jsou přítomné v člověku samotném. Tímto chápáním výchovy skauting navazuje na křesťanskou myšlenkovou tradici, v níž se celý řád a dynamika lidského života odvozuje z metafyzicky pojaté přirozenosti člověka.

Zdá se, že základem, na němž stojí skautský ideál zmíněného rozvoje přirozenosti člověka ve třech rovinách k Bohu, sobě samému a okolnímu světu, je přesvědčení o mimořádné hodnotě a důstojnosti každého lidského individua. Skauting pohlíží na člověka jako na osobu, na svébytný subjekt, který má svou přirozenost, a tedy i svoji hodnotu a

¹⁹⁷ Viz. s. 35 – 37.

¹⁹⁸ Více viz s. 40 – 42.

¹⁹⁹ Vysvětlení rozměrů viz s. 33.

důstojnost.²⁰⁰ Skauting tedy pravděpodobně dle tohoto zdůraznění vychází z křesťanského odkazu, v němž je nepozorovatelná hodnota lidského individua dotvrzena spasitelnou smrtí Božího syna, který se obětoval za každého jednotlivého člověka.²⁰¹

Nelze ale hodnotu individuálního lidského jedince založit i jinak, než křesťansky? Domnívám se, že odpověď zní – teoreticky ano. Existují nezávislé filosofické argumenty na obhajobu lidské důstojnosti.

Je zřejmé, že pokud bychom chápali první princip skautingu i jeho výklad doslovně, pak je ateismus se skautingem neslučitelný. Abychom tedy nevyvodili z této práce závěr, že ateisté jednoduše nesplňují podmínku „souhlasit s principy skautingu“²⁰², musíme se zamyslet nad interpretací prvního principu.

Zdá se mi, že naprosté minimum, které je třeba při výkladu prvního principu zachovat, je uznání existence vztahu člověka k nějaké transcendentní skutečnosti, a připuštění toho, že tento vztah má povahu vztahu povinnosti či zodpovědnosti. Jinými slovy, skautem by neměl být ten, kdo má za to, že veškeré vztahy zodpovědnosti člověka se odvozují z jeho vlastní osoby a z okolního světa. Tedy skautovi, který vztahu k Bohu není schopen, by měla být povinnost vyjádřená v prvním principu stálou pobídkou ke hledání lepší artikulace tohoto vztahu.

Domnívám se tedy dle výše uvedeného, že nejplnějším způsobem lze první princip skautingu realizovat v rámci theistických náboženství, v nichž se povinnost vztahuje k osobně chápanému Bohu. Dle předchozího textu se tedy zdá, že skauting nezapře svůj křesťanský původ, a že jeho „ideologii“ lze asi nejlépe skloubit s křesťanstvím.

Domnívám se, že můžeme říci, že skauting je výchovným systémem, který z křesťanství vyšel. Tudiž ve spojení s křesťanstvím, nebo lépe řečeno postaven na křesťanství, můžeme lépe pochopit jeho celkový smysl.

Výchova v obecných, přirozeně mravních zásadách „čiň dobro, vyvaruj se zlého“ je nejlepším východiskem pro křesťanskou výchovu. Křesťanství může člověku ukázat, co je dobro a navíc dává to dobro konat a zla se varovat. Každý vůdce, který je křesťanem, jasně cítí potřebu umožnit svým svěřencům přístup ke křesťanství, dát jim možnost podílet se na nesmírně cenném poznání Kristova bohatství.

²⁰⁰ Viz s. 32.

²⁰¹ Viz s. 19 – 18.

²⁰² Viz s. 22.

Dále chci ale zdůraznit, že skautská „ideologie“ by měla být pro křesťana jen nedokonalým a neúplným vystižením toho, co na prvním místě vyznává jako křesťan. Skauting se tedy nemůže stát společným základem různých náboženství. Jednotlivá náboženství sami sobě přisuzují úlohu základu, a skauting můžou vnímat jako prostředek k naplnění svých vlastních cílů.

Domnívám se, že v individuální životní a zejména praxi křesťana nelze oddělit křesťanství a skauting. V praxi nelze žít skautský duchovní život, který by nebyl od základu křesťanským. Duchovní výchova tvoří integrální součást skautingu a nelze se jí proto vzdát.

Skauting, který tedy obsahuje jisté obecné náboženské teze a má-li být schopen realizovat své cíle v duchovní oblasti, se musí stát nástrojem některého z náboženství. Křesťanství, jak se ukázalo, je náboženstvím, které se tohoto nástroj může nejlépe chopit.

3.4.2 Spolupráce skautské organizace s dalšími církevními subjekty pracujícími s dětmi a mládeží v České republice

V rámci celonárodní organizační struktury organizace Junák – svaz skautů a skautek ČR působí v řídicích složkách Ústřední rady Junák **Odbor duchovní výchovy Junáka**.

Tento odbor se zejména věnuje duchovní formaci vůdců, kteří vedou oddíly se zdůrazněnou náboženskou výchovou. Zajišťuje pro ně vzdělávací kurzy, duchovní obnovy, publikuje příručky, které se vztahují k tomuto tématu.

Odbor dále vydává vlastní měsíčník Na dobré stopě a snaží se celkově zdůrazňovat význam duchovní výchovy v celém skautském hnutí formou vlastních internetových stránek²⁰³ a vydáváním publikací – zajišťuje zejména **Ekumenická lesní škola** (= vzdělávací kurz pro vůdce).

Členy duchovního odboru jsou také ústřední duchovní rádci církví. V římskokatolické církvi existuje a pracuje **Ústřední duchovní rada skautů a skautek katolické církve**. Ta pod vedením otce biskupa Františka Václava Lobkowicze se snaží pomáhat skautům v ČR přípravou materiálů pro duchovní program oddílů, duchovní růst členů, koordinačním a informačním servisem a dalšími aktivitami.²⁰⁴

Na místní úrovni v rámci římskokatolické církve by homogenní oddíly měli alespoň částečně spolupracovat s diecézním biskupem a Diecézním centrem pro mládež. Homogenní

²⁰³ Internetové stránky www.skaut.cz/duchovni

²⁰⁴ Srov. Stručná zpráva ODV k jednání na VRJ, s.2.

skautské oddíly můžou svou činností dle mého názoru přispět k pastorační práci dětí a mládeže ve farnosti. Jak tato spolupráce může vypadat v praxi viz kap. 3.5.

3.5 Činnost skautských oddílů s rozšířenou křesťanskou výchovou v praxi

Formou osobního rozhovoru s vedoucími vybraných skautských homogenních oddílů jsem se snažila zjistit, jak tyto oddíly uplatňují v praxi „ideální“ skautskou duchovní výchovu a jakým způsobem spolupracují se subjekty římskokatolické církve.

Základní informace o oddílech k 30. 12. 2005

20. chlapecký oddíl Ginkgo

3. středisko Walden, České Budějovice

Skautský oddíl s rozšířenou duchovní výchovou

Vůdce: Pavel Dvořák – 19 let

Zástupci vůdce: 3 chlapci ve věku 18 – 20 let,
+ 2 oddíloví rádci + hospodář

Klubovna: Klášter
Piaristické nám. 1
České Budějovice

Hluboká nad Vltavou
Budova na zahradě fary

Družiny:

2 družiny skautů
2 družiny vlčat Hluboká nad Vltavou
2 družiny vlčat České Budějovice

- v současné době 45 mladších členů ve věku 6 – 15 let, 15 starších členů ve věku 16 – 25 let

Skautský program:

- vlčata a skauti program oddělený – jezdí spolu jen na tradiční oddílové výpravy např. výročí oddílu;
- 1x měsíčně vícedenní výprava na celoroční téma, které se prolíná většinou všemi činnostmi oddílu, 1x měsíčně oddílová schůzka;
- netradiční akce – např. soutěž ve sběru listů jinanu dvoulaločného – založena „gingotéka“;
- účast na charitativních akcích např. Květinový den, Kapka Naděje;
- každý rok tradiční třítydenní letní tábor.

Skautský program s rozšířenou křesťanskou výchovou:

- oddíl je otevřen i dětem z nevěřících rodin – jejich rodiče při vstupu do oddílu ústně souhlasí, že jsou s touto skutečností srozuměni – v současné době podíl těchto dětí cca 50%;
- na akci ráno a večer společné modlitby – uzpůsobeny pro dětský věk např. dle publikací, které vydává Ekumenická lesní škola;
- na výpravách se oddíl nezúčastňuje nedělních mší svatých, pouze na letních táborech a to jen někteří zájemci – ostatní zatím jiný program;
- rozpracovaný systém výkladu skautského zákona a slibu pro rádce – zdůrazněn duchovní rozměr skautingu;
- letní tábor – mimo další program pro skauty a rovery večerní čtení z Písma + biblické hodiny – připraveny duchovním rádcem střediska;
- členi oddílové rady pořádají a organizují pro jiné oddíly z Českých Budějovic další charitativní akce např. Postavme školu v Africe nebo Sbírká ošacení pro Pákistán.

Spolupráce s církevními subjekty

- není přímo určená jedna spolupráce s jednou farností v Českých Budějovicích
- oddíl často spolupracuje díky blízkým vztahům bývalých členů a současných kněží s Českobudějovickým biskupstvím - zajišťuje rozvoz Betlémského světla po Českých Budějovicích, pořádá jednou ročně pravidelnou Skautskou křížovou cestu, při větších akcích českobudějovického skautingu zajistí konání bohoslužby;
- děkanství u sv. Mikuláše a farnost v Hluboké nad Vltavou umožňují oddílu za poplatek využívat jejich prostor jako klubovny;

- oddíl je otevřen pro všechny nabídky spolupráce od českobudějovických církevních subjektů, sám ale více spolupráce pouze s jedním subjektem nevyhledává, podle slov vůdce je skautský program velmi pestrý a oddíl má proto velmi činností.

1. dívčí oddíl Dráteníci

5. středisko Gladiolus, České Budějovice

Skautský oddíl s rozšířenou duchovní výchovou

Vůdkyně: Anna Kuřátková – 19 let

Zástupkyně: 2 dívky ve věku 19 – 21 let,
+ 1 oddílová rádčyně + 2 hospodářky

Klubovna: sklepních prostory husitského kostela na Palackém náměstí
v Českých Budějovicích

Hluboká nad Vltavou

Budova na zahradě fary

Družiny:

2 družiny skautek

1 družina světlušek České Budějovice

1 družina světlušek Hluboká nad Vltavou

- v současné době 30 mladších členek ve věku 5 – 15 let, 18 starších členek ve věku 16 – 30 let

Skautský program

- dívčí oddíl s bohatou tradicí;
- společný program skautek a světlušek – 1x za 2 měsíce oddílová vícedenní výprava, 1x měsíčně oddílová a družinová akce;
- netradiční akce – častá účast členek na celonárodních i světových skautských akcích např. Skautské a světluškovské závody, Divadelní a Zpívající šestka, Světové jamboree, Skauti dobrovolníci na letní olympiádě v Athénách atd.;
- oddíl se účastní charitativních akcí např. Květinový den, Postavme školu v Africe;

- často pořádá akce, na kterých se sejdou členi střediska Gladiolus – snaží se o vytvoření lepšího kolektivu;
- tradiční dvoutýdenní letní tábor.

Skautský program s rozšířenou křesťanskou výchovou

- oddíl je otevřen i dětem z nevěřících rodin – jejich rodiče při vstupu do oddílu písemně souhlasí, že jsou s touto skutečností srozuměni – v současné době podíl těchto dětí cca 15%;
- rozpracovaný systém duchovní skautské výchovy v družinách – při vstupu do oddílu budoucí skautka plní nováčkovskou zkoušku + odbornou zkoušku Liliový kříž – pravidla k ní vydal Odbor duchovní výchovy²⁰⁶, budoucí světlušky se snaží plnit také navíc odborné zkoušky = světýlka Hledání pravdy, Křesťanská tradice, Diakonie, Církevní zpěv, Ministrant, Znalost Bible, Církevní historie, Misie – pravidla vydal Odbor pro světlušky a vlčata;²⁰⁷
- na akcích pravidelné společné modlitby, účast celého oddílu na nedělních mších pokud je právě oddíl na vícedenní výpravě;
- během letního tábora slavena eucharistie pod širým nebem u táborového „oltáře“, který postaví každý rok samy členky oddílu. tradicí v oddíle je používat Slova na den – úryvky z Písma, večerní zamyšlení se nad nimi – připravuje duchovní rádkyně oddílu;
- duchovní rádkyně koordinuje duchovní výchovu v jednotlivých družinách – doporučuje rádkyním možné způsoby – má pro každou věkovou skupinu rozpracované srovnání myšlenek ze SZ, NZ a skautského slibu, zákona atd.;
- oddíl každoročně pořádá Dětský den pro Ústav sociální péče v Českých Budějovicích a každé Vánoce připravuje živý Betlém do jednoho z českobudějovických domovů důchodců.

Spolupráce s církevními subjekty

- stejně jako 20. oddíl přímo nespolupracuje s určitou farností, využívá možnosti spolupráce s 20. oddílem, který případnou akci domluví s určitým církevním subjektem.

²⁰⁶ Více na www.skaut.cz/duchovni - pravidla odborky Liliový kříž

²⁰⁷ Pravidla získání světýlek viz www.skaut.cz/ovas/html/vlcciasvetylka.html nebo KOZÁKOVÁ, J., KRÍŽ, J. a kol. *Vlčci a světýlka pro vlčata, světlušky a žabičky*. Praha: TDC, 2002.

Roverský kmen Agapé

3. středisko Walden, České Budějovice

Kmen s rozšířenou duchovní výchovou

Vůdce: Jiří Smolek – 30 let
Rada kmene: složena z 5 volených členů

Kmen = oddíl pro starší skauty a skautky – rovery a rangers sdružuje rovery 20. skautského oddílu a rangers 1. skautského oddílu. V současné době 15 členů.

Kmen navazuje na činnost 20. a 1. oddílu, tím že sjednocuje ke společné službě a zážitkům starší členy oddílů. Členové kmene jsou schopni organizačně zajistit větší skautské akce jako je roznáška Betlémského světla, pomoc při Tříkrálové sbírce atd.

Kmen si pro sebe organizuje náročnější akce např. putovní tábory po ČR i v cizině, adrenalinové sportovní výpravy atd.

Skautský koedukovaný (smíšený – chlapci i dívky) oddíl Lomturo

Středisko Maják, Praha

Skautský oddíl s rozšířenou duchovní výchovou

378. chlapecký oddíl Lomturo

Vůdce: Eugen Liška – 29 let
Zástupce vůdce: 1 muž ve věku 25 let – vůdce vlčat + 3 další zástupci

Klubovna: Žerotínova, Praha 3
Dětský areál Na okrouhlíku, Praha 5

Družiny:
2 družiny skautů
1 družina vlčat
1 roverský kmen

- v současné době 20 mladších členů ve věku 6 – 15 let, 10 starších členů ve věku 16 – 30 let

49. dívčí oddíl Lomturo

Vůdce: Lucie Trlifajová – 20 let
Zástupkyně: 4 dívky ve věku 18 – 25 let

Klubovna: v prostorách chrámu Nejsv. Srdce Páně na nám. Jiřího z Poděbrad, Praha 3.

Družiny:

- 1 družina skautek
- 1 družina světlušek
- 1 kmen rangers

- v současné době 15 mladších členek ve věku 6 – 15 let, 10 starších členek ve 16 – 25 let

Skautský program

- dívčí a chlapecký oddíl spolu pořádá většinu akcí, jen družinové schůzky jsou oddělené;
- mezi tradiční akce patří vícedenní výpravy, návštěvy divadel, kin a výstav, středisková hudební soutěž a třítydenní letní tábor s etapovou hrou;
- oddíl se od roku 2004 zúčastňuje pouze charitativní akce Postavme školu v Africe.

Skautský program s rozšířeno křesťanskou výchovu

- oddílový vedoucí je absolventem a v současné době i instruktorem Ekumenické lesní školy – velmi ovlivňuje duchovní výchovu v oddíle – mezi členy oddílu minimum dětí z nevěřících rodin – cca 90% členů, členek patří do římskokatolické církve;
- děti plní odborné zkoušky a světýlka/vlčky – dostatek odborníků, které děti můžou připravovat;
- letní tábor – vlastní „kaple“ pod širým nebem, členem oddílu jáhen – časté slavení bohoslužeb slova, společné modlitby, etapové hry s křesťanskou tematikou;
- starší členové vykonávají dobrovolnickou službu v domově důchodců a pečovatelské službě, každoroční pomoc při adventních trzích stacionářů pro lidi s psychickým onemocněním.

Spolupráce s církevními subjekty

- oddíl úzce spolupracuje s farností u kostela Nejsvětějšího srdce Páně v Praze 2 – Vinohradech;
- v prostorech kostela se nachází dívčí klubovna, místní kněz podporuje činnost skautského oddílu – s oddílem jezdí na některé vícedenní akce, slouží táboremé mše;
- katecheta, který ve farnosti učí náboženství, je členem skautského oddílu – většina členů oddílu tedy navštěvuje jeho hodiny náboženství a zároveň může vyučování

probíhat v rámci skautské činnosti – katecheze v oddíle probíhá formou hry, členové oddílu se často seznamují s životem svatých pomocí divadelního představení, které sami nacvičí atd.

Shrnutí

Dle zjištěných informací od vedoucích uvedených skautských oddílů můžeme vyvodit jisté závěry:

- Skautský oddíl a jeho propracovaný program obohacený duchovním nábojem, skautskou spiritualitou, může pomoci jeho členům na cestě individuální víry – sledované oddíly ve své skautské výchově obohacené křesťanskými myšlenkami oslovují všechny děti a mladé lidi – využívají k tomu skautskou propracovanou metodiku.
- Sledované oddíly nejsou přímou součástí některé z farností. Českobudějovické oddíly většinou čekají na nabídku spolupráce od církevních subjektů. Pouze pražský oddíl Lomturo více úzce spolupracuje s farností a sám nabízí své služby farnosti – důvod je zřejmě v osobním a blízkém vztahu místního administrátora se skautským hnutím. Žádný oddíl nespolupracuje s Diecézním střediskem pro mládež – nikdy nebyli osloveni ani o spolupráci neuvažovali.
- Díky vzájemné spolupráci vznikají akce určené pro děti a mládež, které jsou podle mého názoru velmi obohacující. V pražském oddílu je propojena výuka náboženství se skautským programem.

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo dokázat, že skautská výchova v sobě nese jisté prvky křesťanské výchovy, a tedy může být využita v pastoraaci dětí a mládeže v římskokatolické farnosti. Dále jsem se snažila nastínit, jak skauting může doplňovat nebo i sám vytvářet společenství ve farnosti v České republice díky své propracované metodice a myšlenkovým základům.

V první řadě se tedy domnívám, že jsem dokázala, že skautská výchova naplňuje uvedené prvky diakonického pojetí církevní práce s mládeží. Proto tedy může být využita v pastoraaci dětí a mládeže zejména ve farnosti.

Poukázala jsem ale také na skutečnost, že v odborné literatuře se diskutuje nad farní pastoraaci a někteří odborníci zdůrazňují, že je důležité v budoucnosti začlenit ostatní, nediecézní instituce a způsoby života do diecézní sítě. Tím by se vytvářely lepší podmínky pro intenzivnější duchovní život dětí a mládeže. Pokud by se tento přístup v římskokatolické církvi v budoucnosti ve větší míře realizoval, mohla by se skautská organizace počítat právoplatně mezi církevní subjekty pastoraace dětí a mládeže.

V současné době se ale domnívám, dle uvedených příkladů z činnosti skautských oddílů s rozšířenou křesťanskou výchovou, že skautská organizace není vnímána římskokatolickou církvi jako partner v pastoraaci dětí a mládeže. Pokud na některých místech v České republice spolu tyto dva subjekty blízce spolupracují, tak je to většinou jen díky osobnímu a blízkému vztahu kněží ke skautské organizaci.

Odborníci se domnívají, že současná pastoraace dětí a zejména mládeže by se měla realizovat v reálném prostředí - mezi kamarády, novými způsoby vyjadřování a komunikace. Tento přístup může přinést skauting se svým výchovným systémem založeným na myšlenkových základech, které jsou velmi blízké křesťanským myšlenkám. Skautský myšlenkový systém nezapře svůj křesťanský původ, a proto křesťan může vnímat skauting jako prostředek k naplnění své cesty víry.

Na příkladech z činnosti skautských homogenních oddílů se ukázalo, že spolupráce s církevními subjekty a skautskou organizací není dokonalá. Je složité ale tuto spolupráci hodnotit, protože v současné době neexistují žádná odborná kritéria, která by určila možná pochybení z řad skautů nebo církve.

Domnívám se, že je potřebné rozvíjet a podporovat zejména na diecézní úrovni spolupráci církevních subjektů se skautskou organizací. Podpora by měla vycházet od

místního biskupa a duchovního odboru organizace Junák. Osvěta o možné spolupráci by mohla být vedena na setkání mladých věřících nebo na skautských vzdělávacích kurzech. V některých případech např. na semináři Ekumenické lesní školy se tomu již druhým rokem děje.

Zástupci z řad kněží a laiků činných v pastorační práci dětí a mládeže by měli být seznámeni s místní činností skautských oddílů a mít možnost využít skautského výchovného systému – buď ho přímo zapojit do činnosti farnosti, nebo ho jen někdy využít. Skautský vůdce, zejména vůdce homogenního oddílu, by měl být ochoten s církevními subjekty spolupracovat.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Monografie

AMBROS, P. *Teologicky milovat církev*. Olomouc-Velehrad: Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2003. ISBN 80-86715-11-6.

AUGUSTYN, J. *Vedení Bohem – Praxe duchovního vedení*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-759-7.

BALÍK, J. *Na cestě s mladými*. Praha: Paulínky, 2004. ISBN 80-86025-76-4.

BŘICHÁČEK, V. *Junák na přelomu století*. Praha: TDC, 2001. ISBN 80-86109-56-9.

BŘICHÁČEK, V. *Poselství skautské výchovy*. Liberec: Skautské prameny, 1991. ISBN 80-85421-02-X.

BŘICHÁČEK, V., aj. *Skautskou stezkou*. Praha: Tiskové a distribuční centrum (TDC), 1998. ISBN 80-89109-07-0.

BŘICHÁČEK, V. *Skautský oddíl – I*. Liberec: Skauting, 1992. ISBN 80-85421-04-6.

GÓRECKI, E. *Církev se uskutečňuje ve farnosti*. Olomouc: Matice cyrilometodějská s. r. o., 1996.

GRAUBNER, J., ŠIMÁČEK, M., MARTÍNEK, M. *Křesťanské společenství mládeže*. B.m.: Sekce pro mládeže při České biskupské konferenci, rok vydání neuveden.

HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.

JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0.

KAPLÁNEK, M. *Pastorace mládeže*. Praha: Salesiánská provincie ve spolupráci se Sal. střediskem mládeže v Praze-Kobylisích, 1999.

MUCHOVÁ, L. *Úvod do náboženské pedagogiky*. České Budějovice: Pedagogická fakulta JU Č. Budějovice, 1992. ISBN 80-7040-052-8.

NAVRÁTIL, Z. *Etika a morálka ve skautingu*. Praha: Ekumenická lesní škola, 2002.

NAVRÁTIL, Z. *Skauting a společnost*. Praha: Ekumenická lesní škola, 2004.

NEUGEBAUER, J. *Farnost dnes a zítra*. Svitavy: Trinitas, 2000. ISBN 80-86036-45-6.

OPATRŇÝ, A. *Pastorace v postmoderní společnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-557-8.

PÁVKOVÁ, J., aj. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-295-5.

PRŮCHA J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.

Skauting. Liberec: Skauting, 1995. ISBN 80-85421-16-X.

Výroční zpráva 2004. Praha: TDC, 2005. ISBN 80-86825-11-6.

Příspěvky ve sbornících + edice

BŘICHÁČEK, V., aj. *Čekatelská zkouška*. Praha: TDC, 1998. ISBN 80-86109-17-8.

BŘICHÁČEK, V., RŮŽIČKA, V. *Pedagogika*. Edice Vůdcovská zkouška, sv. 3. Praha: Tiskové a distribuční centrum, 2000. ISBN 80-86109-25-0.

BŘICHÁČEK, V., aj. *Psychologie*. Edice Vůdcovská zkouška, sv. 2. Praha: TDC, 1999. ISBN 80-86109-24-0.

CVRČEK, V. *Vedení oddílu*. Edice Vůdcovská zkouška, sv. 5. Praha: TDC, 2000. ISBN 80-86109-39-9.

DVOŘÁK, R., FISCHER, R. *Organizace a právo*. Edice Vůdcovská zkouška, sv. 6. Praha: TDC, 1999. ISBN 80-86109-30-5.

JIROUŠEK, Z., aj. *Vedení tábora a táboření*. Edice Vůdcovská zkouška, sv. 10. Praha: TDC, 1999. ISBN 80-86109-29-1.

MUCHOVÁ, L., PECHOVÁ, H. *Na cestě k člověku*. Edice Katechetické sešity, sv. 6. České Budějovice: Sdružení sv. Jana Neumanna; Diecézní katechetické středisko, 2000. ISBN 80-86074-20-X.

NAVRÁTIL, Z. Může být skauting životním stylem? In *Ve skautském duchu*. Praha: Ekumenická lesní škola, 2004, s. 23 – 38.

NAVRÁTIL, Z. Duchovní rozměr skautingu. In *Ve skautském duchu*. Praha: Ekumenická lesní škola, 2004, s. 3 – 21.

OPATRŇÝ, A. Farnost – pastorální reflexe. In *Farnost na přelomu století - teologická reflexe: sborník přednášek*, Sv. 1. Svitavy: Trinitas, 2000, s. 66-85. ISBN 80-86036-47-2.

OPATRŇÝ, A. Pastorační společenství. In *Fórum pastorálních teologů II*. Olomouc-Velehrad: Centrum Aletti Velehrad-Roma; Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2002, s. 114 - 130. ISBN 80-86045-81-1

PRACOVNÍ SKUPINA SEKCE PRO MLÁDEŽ ČBK. *Pastorační plán Sekce pro mládež ČBK*. B.m.: b.n., 2002.

Řád pro vzdělání činovnic a činovníků. In *Sbírka skautských předpisů a řádů*. Praha: TDC, 2000. ISBN 80-86109-49-6.

WEBER, J. Linie řízení práce s mládeží v církvi. In *Fórum pastorálních teologů II*. Olomouc-Velehrad: Centrum Aletti Velehrad-Roma; Refugium Velehrad-Roma s.r.o., s. 131 – 140. ISBN 80-86045-81-1.

ZAJÍC, J. *Myšlenkové základy skautingu*. Edice Vůdcovská zkouška, sv. 1. Praha: Tiskové a distribuční centrum, 2000. ISBN 80-86109-40-2.

ZULEHNER, P. M. *Mládež mezi církví a společností*. In *Fórum pastorálních teologů II*. Olomouc-Velehrad: Centrum Aletti Velehrad-Roma; Refugium Velehrad-Roma s.r.o., s. 141 – 151. ISBN 80-86045-81-1.

Časopisecké statě

Stručná zpráva ODV k jednání na VRJ. *Na dobré stopě - duchovní rádce skautských oddílů*, 2004, č. 127, s.2.

Elektronické dokumenty

Stanovy Junáka – svazu skautů a skautek ČR. [online] Praha: X. Valný sněm, 2001, poslední aktualizace 2.1.2006. [cit. 2006-02-01]. Dostupné na: < <http://www.skaut.cz/ustredi/>>.

Charta českého skautingu. [online] Praha: XI. Valný sněm, 2005, poslední aktualizace 2.1.2006. [cit. 2006-02-01]. Dostupné na: < <http://www.skaut.cz/ustredi/>>.

PEČENÝ, J. *Základy duchovní výchovy ve skautingu*. In *Čin* [online]. Praha : 1999. [cit. 2006-02-01]. Dostupné na < http://www.cin-centrum.cz/zapisnik1_50.htm>.

NAVRÁTIL, Z., ČEJKA, J. *Morální rozměr skautingu a mravní odpovědnost skautských vůdců*. [online] In *Ekumenická lesní škola – knihovna*. Praha: Ekumenická lesní škola, 2003. [cit. 2006-02-01]. Dostupné na < <http://els.skaut.org/download.php>>.

SIGALINY, D. *Deset základních bodů pastorační mládeže*. [online] Záznam přednášky z Formačního týdne Sekce pro mládež ČBK, 1995. [cit. 2006-02-01]. Dostupné na < <http://sfk.signaly.cz/materialy/ke-stazeni/sigalini-10-zakladnich-bodu.pdf>>.

Katechetické směrnice České biskupské konference. Praha: ČBK, 1994. [cit. 2006-02-01].

Dostupné na

<http://www.webpark.cz/~novedokumenty~d9c386b93da168f3d1de3e96657a8240/novedokumenty/fialove/04_katecheticke_smernice.htm>.

KONGREGACE PRO KLÉRUS. Kněz, pastýř a vůdce farního společenství. [online] Praha: Sekretariát ČBK, 2002, poslední aktualizace 6. 12. 2002. [cit. 2006-02-01]. Dostupné na:

<<http://tisk.cirkev.cz/art/clanek.asp?id=3335>>.

SEZNAM PŘÍLOH

<u>Příloha I.</u>	Dokumenty římskokatolické církve o mládeži	s. 80
<u>Příloha II.</u>	Přehled pastorace mládeže podle Martina Lechnera	s. 81
<u>Příloha III.</u>	Skautská symbolika a kroj	s. 84 - 85
<u>Příloha IV.</u>	Stručná historie českého a světového skautingu + obrazová dokumentace zakladatelů skautingu	s. 86 - 91

PŘÍLOHY

Příloha I.

Dokumenty římskokatolické církve o mládeži

Zdroj:

- *Pastorační plán Sekce pro mládež ČBK.*

II. vatikánský koncil

- GAUDIUM ET SPES
- APOSTOLICAM ACTUOSITATEM
- GRAVISSIMUS EDUCACIONIS
- PRESBYTERORUM ORDINIS
- ZÁVĚREČNÉ POSELSTVÍ MLÁDEŽI Z 8. PROSINCE 1965

Papež Pavel IV.

- EVANGELII NUNTIANDI

Papež Jan Pavel II.

- CHRISTIFIDELES LAICI
- REDEMPTOR HOMINIS
- PASTORES DABO VOBIS
- TERTIO MILLENIO ADVENIENTE
- NOVO MILLENNIO INEUNTE
- PROMLUVA K ŘÍMSKÉ KURII, 20.12.1985
- POSELSTVÍ K XXXII. SVĚTOVÉMU DNI MODLITEB ZA POVOLÁNÍ
- POSELSTVÍ KARDINÁLU PIRONIOVI PRO ÚČASTNÍKY SEMINÁŘE O SDM, KVĚTEN 1996
- PŘEKROČIT PRÁH NADĚJE
- DAR A TAJEMSTVÍ
- ROZHOVOR S JANEM PAVLEM II. V LA CROIX 1997
- DOPIS JANA PAVLA II. KNĚŽÍM K ZELENÉMU ČTVRTKU 1985
- DOPIS JANA PAVLA II. MLÁDEŽI, 1985
- POSELSTVÍ JANA PAVLA II. MLÁDEŽI
- PROMLUVY NA SVĚTOVÝCH DNECH MLÁDEŽE

Příloha II.

Přehled pastorační mládeže podle Martina Lechnera

Zdroj:

- KAPLÁNEK, M. *Pastorační mládeže.*

Práce s mládeží

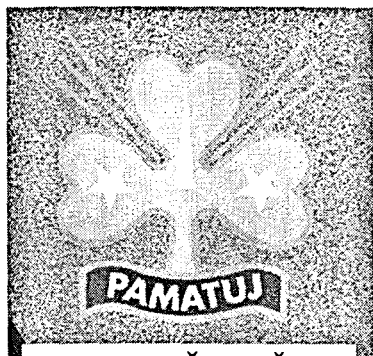
- mládežnické spolky
 - farní práce s mládeží
 - různé skupinky
 - otevřené nabídky
 - letní tábory
 - práce s ministranty
 - mládežnické mše
 - katecheze
 - nabídky řádů a hnutí
- Škola*
- účast ve státních školách
 - výuka náboženství
 - školní pastorační
 - školní poradenství
 - školní bohoslužby
 - církevní školy
 - internáty při školách
 - školní družiny

Sociální práce

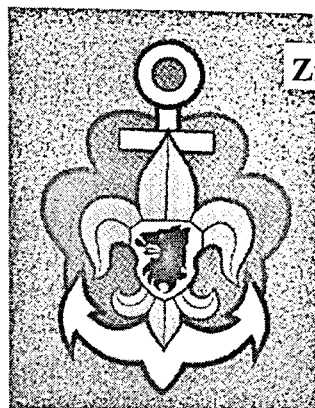
- internáty
 - péče o pracující
 - příprava na zaměstnání
 - pastorační v podnicích
 - péče o problémovou mládež
 - cizinci
 - nezaměstnaní
 - práce s ohroženými dívkami
- Média*
- časopisy
 - rozhlas
 - televize
 - internet

Výchovná pomoc

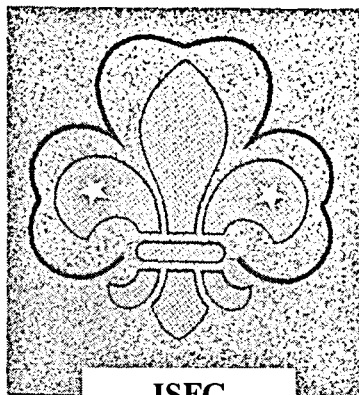
- poradenství
 - pomoc rodičům
 - pastorační na sídlištích
 - terapeutická zařízení
 - domovy problémové mládeže
- Zvláštní služby*
- nemocnice
 - pastorační vojáků
 - pastorační civilní služby
 - pastorační vězňů
 - domovy pro postižené
 - přípravy k sňatku
 - křesťanské cestovní kanceláře
 - sportovní kluby

ZNAK SVĚTLUŠEK

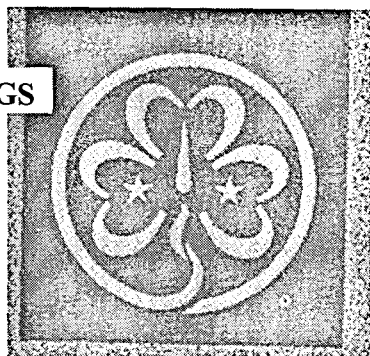

Znak vodních skautů

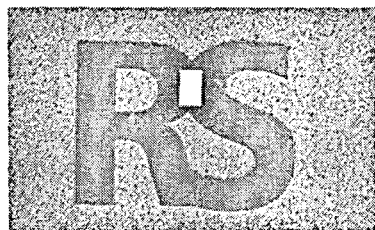
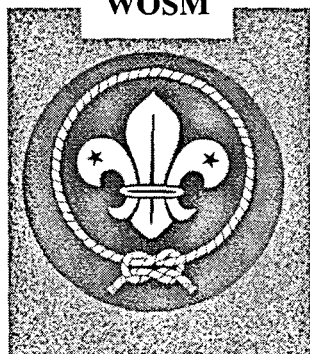

ISFG

WAGGGS

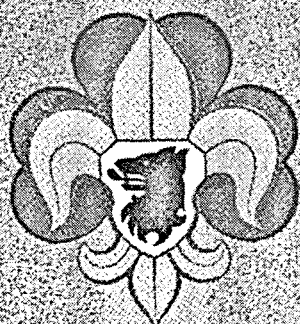
WOSM

Roveri a rangers

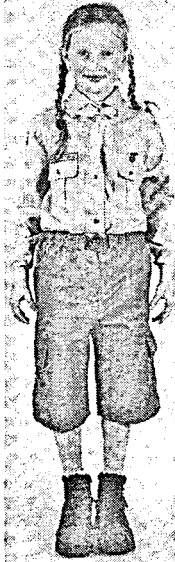
ZNAK VLČAT

Znak Junáka svazu
skautů a skautek ČR

SKAUTSKÁ SYMBOLIKA

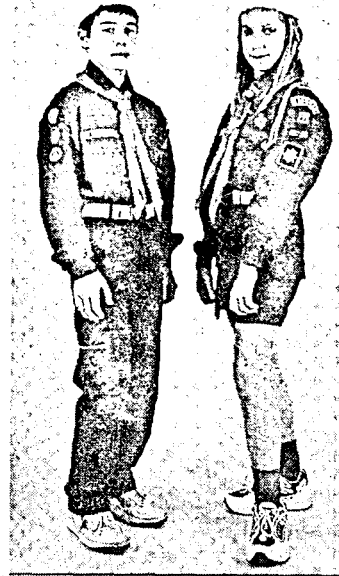
světluška

víře

KROJ

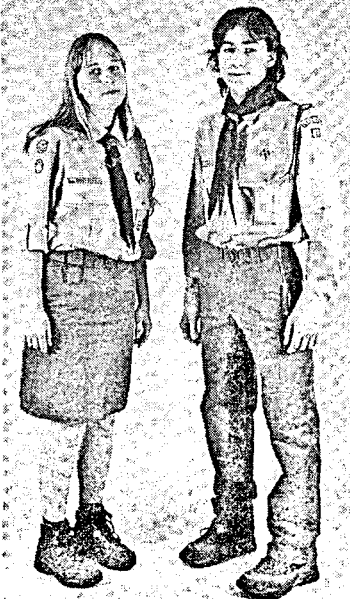
činníci
reprezentační kroj

skautka

rangers a rover

skaut

Příloha IV.

Stručná historie českého a světového skautingu

Zdroj:

- KOLEKTIV HISTORICKÉ KOMISE PŘI ÚRJ, LEŠANOVSKÝ, K., NOSEK, V. *Historie*. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, TDC, edice Vůdcovská zkouška, svazek 1, 1999. ISBN 80-86109-27-5.
- PLAJNER, R. *Úsvit českého junáctví*. Junácká edice, 1992. ISBN 80-85209-25-X.
- Stanovy WAGGGS. *Sbírka skautských předpisů a řádů*. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, TDC, 2000. ISBN 80-86109-49-6.
- Stanovy WOSM. *Sbírka skautských předpisů a řádů*. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, TDC, 2000. ISBN 80-86109-49-6.
- SVOBODA, M. *Hledání zaváté stezky*. Praha: LEPREZ, 1994. ISBN 80-900821-8-1.

Předchůdci a inspirace

Od doby renesance řada myslitelů – pedagogických reformátorů vyslovila myšlenky o potřebě všestrannější výchovy mládeže, výchovy přirozené, v souladu s přírodou a přiblížením k přírodě, s výchovou tělesnou, výchovou prací a oceněním individuality dítěte. Mezi prvními byl Francois Rabelais (asi 1494 – 1553), který hlásal odklon od jednostranné knižní výchovy a lásku k přírodě. V Čechách Jan Ámos Komenský (1592 - 1670) vycházel z přirozené aktivity dítěte, z jeho zkušeností i zájmů a formuloval požadavek všestranné výchovy všech dětí.

Devatenácté století zevšeobecnilo tělesnou výchovu a sporty. Mimoškolní zájmovou činnost pěstovala sdružení YMCA a YWCA (křesťanští mladí muži a dívky) v Anglii a Americe. William A. Smith založil v Anglii „Boys Brigades“ (Brigády hochů), organizaci s vojenskými prvky na základě náboženského vyžití. V Německu rekreační hnutí „Wandervögel“ (Stěhovaví ptáci) pěstovalo toulky přírodou v duchu kamarádství a romantiky. V Americe se filozof Henry D. Thoreau (1817 – 1862) pokusil poustevničit s cílem splynout s přírodou a dospět k hlubšímu filozofickému poznání. Tuto část života popsal v knize *Walden čili život v lesích*.

Výchovu hochů životem v přírodě poprvé prováděl a jako hnutí organizoval v Kanadě a USA Ernest Thompson Seton (1860 – 1946), proto ho již vlastně nemusíme řadit mezi „předchůdce“, je již „realizátorem“ myšlenek předchůdců. Přírodovědec, zkušený lovec, spisovatel mnoha povídek o zvířatech – „dětech divočiny“ a malíř, našel své štěstí a smysl

života v divoké kanadské přírodě a ve sžití s ní. Roku 1902 založil první kmen Woodcraft Indians, ve kterém hoši žili životem indiánského kmene, učili se znalosti přírody a tábornické praxi hrami v přírodě. Jeho základem byla péče o harmonický rozvoj těla, mozku, ducha a služby. Český skauting využil myšlenky obsažené v jeho knihách, zejména v „The Book of Woodcraft and Indian Lore“ (Kniha lesní moudrosti).

Stručné dějiny světového skautingu

Britský generál **Robert Stephenson Smyth Baden-Powell** (1857 – 1941), zakladatel skautingu získal ve vojenské výzvědné službě značné praktické znalosti – umění hledat cestu, pozorovat a nebýt pozorován, stopovat, pohybovat se v neznámé krajině, skrýt se, předávat nepozorovaně zprávy – souhrnně skauting (anglické „to scout“ vzniklo z latinského „auscultare“ – naslouchat, slovo „skaut“ obvykle překládáme jako průzkumník, pátrač, stopař, zvěd, zvědavý). U jezdeckého pluku v Indii, kde sloužil, zavedl výchovu kvalifikovaných průzkumníků.

Roku 1907 uspořádal s dvaceti hochy pokusný tábor na ostrůvku Brownsea u jihoanglického pobřeží. Již na tomto táboře byli hoši rozděleni do skupinek po pěti, do jejich vedení byli postaveni nejstarší a nejzkušenější z nich. Tím byl položen metodický základ k nejdůležitější výchovné jednotce skautingu – družině. Tábor v roce 1907 se považuje za zrod skautského hnutí. Po jeho úspěchu vydal v lednu 1908 konečně příručku, kterou nazval „Skouting for Boys“ (Skauting pro chlapce). Jako výchovná metoda znamenal skauting převrat v pojetí mimoškolní výchovy mládeže. Postavil nový ideál dětství, založený na využití přirozených dětských zájmů a přání, i na potřebě sdružovat se do malých skupin, v nich si společně hrát i konat smysluplnou činnost.

A tak v tedy v lednu 1908 byla založena v Anglii první skautská organizace na světě – The Boy Scouts. V roce 1910 byla založena organizace anglických skautek Girl Guides Association pod vedením sestry Baden-Powella Agnes. Za svůj znak si zvolila trojlístek. V témže roce byl také utvořen odbor vodních skautů.

Skauting rychle pronikal do celého světa - Baden-Powell osobně založil v roce 1909 první skautskou organizaci mimo britské společenství v Chile. V Evropě pronikl skauting nejdříve do Německa. Od roku 1910 jsou zakládány skautské organizace téměř ve všech evropských zemích. V mnoha státech byla snaha obohatit skauting vlastními prvky. Většina zásad, především zákon, heslo, slib i program, byly ale převzaty z Anglie.

Roku 1920 svolal Baden-Powell britské skauty k velkému sjezdu, jamboree (v americkém slangu značí hlučnou slavnost a používalo se pro označení indiánských mírových her) do Londýna. Světové jamboree se nyní opakuje pokaždé čtyřikrát za rok v jiné zemi po celém světě.

V červenci 1922 v Paříži zástupci skautského hnutí ustavili Mezinárodní skautskou konferenci a spolu s ní Výkonný výbor a Sekretariát. Stanovy řídí činnost Světové organizace skautského hnutí (World Organization of the Scout Movement, zkratka WOSM) v duchu světové spolupráce, přátelství a bratrství.

Na páté Mezinárodní konferenci v roce 1928 odhlasovaly delegátky z různých zemí vytvoření Světové asociace „World Association of Girl Guides and Girl Scouts“ (WAGGGS) jako formální struktury organizace dívčího skautského hnutí na světové úrovni. Od té doby se mezinárodní konference nazývají konferencemi světovými.

Uprostřed 2. světové války, 8. ledna 1941, zemřel Baden-Powell v keňském Nyeri. Na valném shromáždění v Lucernu roku 1953 bylo založeno tzv. třetí světové ústředí – IFOFSAG (International Fellowship of Former Scouts and Guides) – Mezinárodní společenství dospělých skautů a skautek.

V polovině sedmdesátých let dochází ke zpracování nových programů např. „Výchova proti zneužívání drog“. Skauting té doby již pouze nedoplňoval tradiční výchovu (rodina, škola, církev), ale často, hlavně v rozvojových zemích, ji úplně nahrazoval a nabízel sociálně slabší mládeži šanci k prolomení začarovaného kruhu nedostatku vzdělání a zaostalosti. Zrodila se řada skautských projektů v oblasti veřejně prospěšné činnosti, např. řízení zalesňování, výuka ngramotných, výchova k povolání, hygienické návyky. Souviselo to s nárůstem skautingu v zemích „třetího světa“ a s potřebami těchto zemí.

Stručné dějiny českého skautingu

Zakladatel českého skautingu **Antonín Benjamín Svojsík (1876 – 1938)** byl středoškolským profesorem tělocviku v Praze Společně se svým bratrem sestavil České pěvecké kvarteto, s kterým v letech 1905 – 1906 vykonal cestu kolem světa. Od svého mládí působil aktivně také v Sokole, věnoval se i činnosti v Umělecké besedě.

Svojsík se léta zabýval myšlenkou reformy výchovy české mládeže, a zejména všestranné přirozené výchovy ve volné přírodě. V létě r. 1911 navštívil Svojsík Anglii a poznal skauting tam i v dalších zemích. Zkoušel ihned prvky skautské výchovy s několika hochy a začal organizovat český skauting po poradách s pedagogickými odborníky, školními

inspektory, profesory např. Drtinou, Čádou, Masarykem i tehdejšími politickými a kulturními představiteli národa Kramářem, Klofáčem, Jiráskem a dalšími. Psal a přednášel o skautské výchově a se svými žáky z žižkovské reálky začal provádět skautský výcvik na vycházkách a výletech do okolí Prahy.

V roce 1912 byly vydány „Základy junáctví“, stěžejní kniha o junácké výchově mládeže (Svoboda, 1994). Od Baden-Powella převzal většinu praxe, avšak zdůraznil zejména vztah k přírodě a intenzivnější tělesnou výchovu. Pro český skauting našel i domácí vzor a tradici českých hraničářů Chodů, svobodmilovných Psohlavců. Pojmenování „junák, junáctví“ jsou převzata z Holečkova podání života slovanských hrdinů, černoorských junáků, tělesně i mravně zdatných mladých mužů. O prázdninách roku 1912 Svojsík poprvé tábořil se svým oddílem pod hradem Lipnicí na Českomoravské vysočině. Roku 1914 byl ustanoven samostatný spolek Junák – Český skaut.

Dívčí skauting u nás má počátky v pokusech spisovatelky Popelky Biliánové od roku 1912. Avšak teprve v lednu 1915 se ustanovil dívčí odbor spolku Junák – Český skaut. Téhož roku se konal i první tábor družiny Sasanek, vedený Vlastou Štěpánovou. Po tomto táboře vznikl první dívčí oddíl. V roce 1915 se začíná vydávat časopis Junák. V současné době je nejstarším u nás vydávaným časopisem pro mládež.

Po první světové válce roku 1919 byl ustanoven Svaz junáků a skautů republiky Československé. Svaz byl v roce 1922 registrován jako zakládající člen světového ústředí a rozvíjel dále všestrannou činnost. Roku 1923 měl Svaz v téměř 900 oddílech 26 000 členů, úplná byla i řada věkových stupňů: u hochů vlče, skaut, rover, u dívek šotek (od roku 1939 světluška), skautka, junačka (rangers). Nesmělo se také zapomenout na vodní skauty a skautky. Dospělí byli od roku 1918 organizováni v klubech oldskautů a oldskautek.

Roku 1938, kdy Svaz dosáhl svého největšího rozvoje počtem 65 000 členů, zemřel 17. září A. B. Svojsík. Po okupaci českých zemí 15. března 1939 Hitlerovým Německem se poměry velmi změnily. 28. října 1940 podepsal K. H. Frank rozhodnutí o zrušení Junáka. Svoji činnost v osvobozené republice začal Junák prakticky již v průběhu Květnové revoluce 1945. V roce 1946 se nově ustanovené organizace Český Junák a Slovenský Junák utvořily „federální“ spolek Československý JUNÁK, svaz skautů a skautek.

Vedení Junáku bylo v roce 1948 mocenským zásahem odstraněno a 25. února téhož roku vznikl „Akční výbor ústředí Junáka“. Ten se již nebránil včlenit Junáka úplně do komunisty řízeného Svazu české mládeže (dále jen SČM). Po další formální existenci byl Junák k 1. lednu 1951 ústředním výborem ČSM rozpuštěn.

Na sklonku roku 1967 umírá bývalý čestný velitel Junáka a blízký spolupracovník A. B. Svojsíka, dr. Bohuslav Řehák. Jeho pohřbu, který se konal 3. ledna 1968, se neorganizovaně hromadně účastnily stovky junáckých činovníků a činovnic. Poslední rozloučení s tímto činovníkem předválečné doby se tak stalo silným impulsem k obnovení Junáka. Ten zahájil činnost 29. března 1968. O opětovné likvidaci Junáka rozhodl Ústřední výbor KSČ dne 17.11. 1969.

Zhroucením komunistického režimu u nás v listopadu 1989, za tzv. něžné či sametové revoluce se otevřela svoboda i českým a slovenským skautům a skautkám, kteří na mnoha místech spontánně začali s obnovou skautské činnosti. V Praze 2. prosince 1989 bylo vyhlášeno obnovení činnosti Junáka. Znovupřijetí do světových ústředí v roce 1990 proběhlo bez problémů. Když 1. ledna 1993 na území Československa vznikly dva nové samostatné státy, musel Junák i Slovenský skauting požádat o členství, ale již bez dřívějších privilegií. Junák musel na základě tohoto upravit znění slibu, aby vyhověl podmínkám WOSM. Plnoprávným členem světových organizací se Junák stal na světové konferenci WOSM v Norsku roku 1996 a světové konferenci WAGGGS v Kanadě téhož roku.

ZAKLADATELÉ SKAUTINGU

Ernest Thompson Seton

Ernest Thompson Seton

Robert Baden-Powell
(strana 29)

Robert Baden Powell

Antonín Benjamin Svojsík

NAČTENIK — ZAKLADATEL
ČESKOSLOVENSKÉHO SKAUTINGU

ABSTRAKT

DRAGOUNOVÁ, Š. *Využití skautské výchovy v pastorační dětí a mládeže – zejména ve farnosti*. České Budějovice 2006. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce A. Křišťan.

Klíčové pojmy: pastorační, farnost, společenství, církevní subjekt pastorační, diakonické pojetí pastorační mládeže, organizace Junák – svaz skautů a skautek, skautské myšlenkové základy, kněz/ animátor/ vedoucí

Práce se zabývá skautskou výchovou, pastorační dětí a mládeže v římskokatolické církvi a jejich možným vzájemným využitím.

V první řadě se autorka této práce věnuje otázce, jak by měla probíhat pastorační dětí a mládeže. Dále seznamuje čtenáře se skautskou organizací a jejím výchovným systémem. Věnuje se zejména myšlenkovým základům skautingu a popisu činnosti skautského oddílu.

Protože skautský oddíl může spolupracovat při své činnosti s farností a vytvářet ve farnosti společenství, jsou těmto pojmům a problematice duchovního vedení věnovány další kapitoly práce.

Pro srovnání skautského a pastoračního přístupu k dětem a mládeži byly využity priority církevní práce s mládeží vycházející z diakonického pojetí pastorační mládeže. Z výsledků tohoto srovnání a z příkladů činností oddílů s rozšířenou křesťanskou duchovní výchovou, se ukázalo, že skautský výchovný systém může být využit v pastorační dětí a mládeže. Podle názoru autorky je spolupráce skautské organizace a římskokatolické církve možná, ale obě strany na ní musí stále více pracovat.

ABSTRACT

Improvement of scout's upbringing in pastoral care about children and youth – especially in parish.

Key terms: pastoral care, parish, partnership, subject of church es pastoral care, diaconal conception pastoral care about youth, organization Junák – federation of scouts and girl scouts, scout's ideal principles, priest/ leaders of scouts

This work deals with scout's upbringing, pastoral care about children and youth in Roman Catholic church and their possible reciprocal improvement.

Primarily the authoress of these work turns to a question, how should pastoral care about children and youth have had proceed. Then she introduces reader with scout organization and its educational system. She gives accent especially on ideal principles of scouting and on description of activities of scout's group.

Scout group can cooperate with parish at its activities and create partnership in parish, that is why another chaps of work are devoted to these conceptions and also problems of spiritual leading.

Priorities of church work with youth flowing from diaconal conception of pastoral care about youth was used for confrontation between scout and pastoral admission to children and young people. Results of this confrontation and examples of activities groups with diffuse christianity spiritual upbringing showed that scout 's educational system can be used in pastoral care about children and youth. According to opinion authoress cooperation of scout's organization and Roman Catholic church is possible, but both sides have to work more and more on this cooperation.

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
TEOLOGICKÁ FAKULTA
knihovna
Kněžská 8
370 01 Česká Budějovice